

Waddengebied
Inspraakpunt Natura 2000
Postbus 30316
2500 GH DEN HAAG

Datum : 28 juni 2007
Ons kenmerk : 07-B426
Betreft : zienswijze ontwerp-aanwijzingsbesluit gebied 3, Duinen Vlieland

Geachte mevrouw Verburg,

Naar aanleiding van de publicatie d.d. 23 mei 2007 van de zogenoemde 2^e tranche aanwijzing Natura 2000-gebieden geeft Vogelbescherming Nederland u hierbij haar zienswijze op de ontwerpbesluiten voor het Waddengebied.

Alvorens meer inhoudelijk in te gaan op het genoemde ontwerpbesluit, willen wij hierbij onze waardering uitspreken voor de inzet die u en uw departement plegen voor een adequate implementatie van het Natura 2000-netwerk en de achterliggende regelgeving. Die inzet weerspiegelt het grote belang van de Nederlandse natuur in internationaal verband. De implementatie van het Natura 2000-beleid vormt in onze dynamische samenleving een grote uitdaging, waarvoor ook de komende jaren nog veel werk zal moeten worden verzet. Zoals gesteld waarderen wij de wijze waarop u deze uitdaging bent aangegaan. Wij denken dat met deze serie besluiten een volgende belangrijke stap wordt gezet op weg naar een adequate verankering en doorwerking van het Europese natuurbesluit in Nederland.

Dit gesteld hebbende geeft bestudering van het ontwerpbesluit, de bij dat besluit behorende toelichting en de beschikbare (achtergrond-) documentatie ons toch aanleiding tot het formuleren van enige kritische kanttekeningen en het doen van enkele aanbevelingen. Daarbij beperken wij ons logischerwijs tot de voor de betrokken vogels en hun leefgebieden relevante zaken.

Ons commentaar op de ontwerp-besluiten hebben wij als volgt geordend:

- Allereerst gaan wij in op een aantal algemene aspecten van de ontwerpbesluiten, met inbegrip van de gebruikte systematiek van (landelijke) instandhoudingdoelen en kernopgaven. Dit commentaar is ook van toepassing op alle andere voorliggende ontwerpbesluiten. Ieder item wordt afgesloten met een conclusie annex aanbeveling voor aanpassing / verbetering van het betreffende onderdeel in (de gehanteerde systematiek voor) het definitieve aanwijzingsbesluit.
- Vervolgens gaan wij meer uitgebreid in op onze gebiedspecifieke op- en aanmerkingen bij de voorliggende ontwerpbesluiten. Waar relevant wordt daarbij terugverwezen naar het betreffende onderdeel uit ons algemene commentaar. Ook hier wordt ieder item afgesloten met een conclusie annex aanbeveling voor aanpassing / verbetering van het betreffende onderdeel in het (definitieve) aanwijzingsbesluit.

Algemene opmerkingen:

1. Instandhoudingdoelen

Een belangrijk element in alle ontwerpbesluiten, naast de beschrijving van de relevante soorten en habitats, vormt met name de uitwerking van de instandhoudingsdoelen.

Ook voor de reeds langere tijd functionerende Vogelrichtlijngebieden ontbraken tot op heden concrete uitwerkingen van dit sleutelbegrip. Vanwege de grote betekenis van de instandhoudingsdoelen voor de uitvoeringspraktijk van de Natuurbeschermingswet in de Natura 2000-gebieden besteden wij in deze zienswijze relatief veel aandacht aan verschillende relevante aspecten met betrekking tot dit onderdeel van de voorliggende ontwerpbesluiten.

Allereerst geven wij onze visie op de gehanteerde systematiek en in het bijzonder de status van (onderdelen van) de voorliggende planstructuur. Met betrekking tot de toegepaste systematiek gaan wij in op de toepassing van de gehanteerde 'kernopgaven' en de rol van de 'contouren' in relatie tot het gehanteerde ambitieniveau.

Vervolgens geven wij onze zienswijze op de vorm en mate van detaillering waarin de instandhoudingsdoelen in de ontwerpbesluiten zijn uitgewerkt en beschreven.

Meer gedetailleerde opmerkingen met betrekking tot de specifiek voor het Natura 2000 gebied Duinen Vlieland geformuleerde doelen treft u elders in deze zienswijze, onder de gebiedsspecifieke opmerkingen.

A. Status onderdelen planstructuur

De gehanteerde systematiek van landelijke en gebiedsdoelen is een zeer complex geheel. Kort samengevat is na een analyse van de landelijke staat van instandhouding van een soort of habitat voor die soort of habitat een landelijk doel geformuleerd: de Nederlandse Natura 2000 opgave. Met behulp van zogenoemde 'kernopgaven' op het niveau van Natura 2000-landschappen is dat landelijke doel vervolgens doorvertaald naar doelstellingen per Natura 2000-gebied. Het gehele proces is beschreven in een reeks samenhangende documenten, waaronder het landelijke doelendocument, het gebiedendocument, het profielendocument en enkele bijbehorende achtergrondrapporten waarvan wij hier korthedshalve alleen het SOVON 'Trendrapport' noemen (SOVON & CBS 2005. Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON, Beek-Ubbergen). Het merendeel van deze documenten, bij elkaar vele honderden pagina's, heeft geen formele (juridische) status: alleen de in de toelichting bij de ontwerpbesluiten geformuleerde instandhoudingsdoelen op gebiedsniveau staan open voor inspraak.

Vogelbescherming Nederland is van mening dat het van groot belang is dat er zoveel mogelijk duidelijkheid gecreëerd wordt over de achtergrond en de status van de aan de instandhoudingsdoelen ten grondslag liggende feiten, analyses en overwegingen. Daarbij zou het de transparantie van besluitvorming en de rechtszekerheid voor belanghebbenden ten goede komen wanneer in de aanwijzingsbesluiten de status verduidelijkt wordt van een aantal documenten waarin genoemde zaken zijn vastgelegd. Meerdere documenten bevatten dergelijke informatie die absoluut onmisbaar is voor een goed begrip en een juiste doorwerking van de instandhoudingsdoelen, onder meer bij de uitvoering van wettelijke taken zoals plantoetsing en vergunningverlening, beheerplanning, evaluatie en monitoring. Daarmee is die informatie ook van essentiële betekenis voor de rechtszekerheid van derdebelanghebbenden.

Aanbeveling:

Wij pleiten er voor dat een aantal van de beschikbare basisrapporten en achtergronddocumenten via een verwijzing in de definitieve aanwijzingsbesluiten formeel een integraal onderdeel gaan uitmaken van die aanwijzingsbesluiten. Naar onze mening zouden in ieder geval het landelijke doelendocument, het gebiedendocument en het profielendocument (inclusief ecologische vereisten) langs deze weg een formele juridische status moeten krijgen.

B. Kernopgaven.

De belangrijkste maatregelen die getroffen moeten worden om een (landelijke) gunstige staat van instandhouding te behouden of te bereiken staan als 'kernopgaven' in het doelendocument. Via de zogenoemde Natura 2000-landschappen zijn de landelijke kernopgaven vertaald naar kernopgaven voor de afzonderlijke Natura 2000-gebieden. Deze kernopgaven op gebiedsniveau zijn wel opgenomen in het zogenoemde 'gebiedendocument', maar niet (meer) in de ontwerpaanwijzingen.

Wij achten deze kernopgaven van essentieel belang voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding; bovendien dienen zij als kader voor het opstellen van de beheerplannen. De aan de Natura 2000-gebieden toegekende kernopgaven behoren daarom ook in de aanwijzingsbesluiten te zijn benoemd.

In de gehanteerde systematiek is het aantal kernopgaven per gebied om administratieve redenen beperkt tot een maximum aantal van vier. Wij zien niet in op grond van welk steekhoudend argument tot deze, ons inziens onnodige en onwenselijk inperking van het aantal toe te delen kernopgaven is gekomen. Op inhoudelijke gronden bezien zouden aan een gebied al die kernopgaven moeten worden toebedeeld als noodzakelijk zijn om de geformuleerde doelen te realiseren. Van enige numerieke beperking zou daarbij geen sprake moeten zijn.

Aanbeveling:

Vogelbescherming Nederland verzoekt u aan de onderscheiden Natura 2000 gebieden al die kernopgaven toe te delen die relevant zijn voor het behalen van de geformuleerde instandhoudingsdoelen. Dit samenstel van kernopgaven dient ons inziens opgenomen te worden in de toelichting bij de definitieve aanwijzingsbeschikking.

C. Het gebruik van de contour 'haalbaar en betaalbaar' bij de formulering van instandhoudingsdoelen.

Ten behoeve van de doorvertaling van de landelijke Natura 2000-opgaven naar instandhoudingsdoelen op gebiedsniveau geeft het doelendocument zogenoemde 'contouren' waarmee bij die vertaalslag rekening gehouden is (moet worden). Zo dienden de doelen o.a. 'haalbaar en betaalbaar' te zijn (par. 2.2) en is er een balans gezocht tussen 'richting geven' en 'ruimte laten'. De uitleg en uitwerking die vervolgens aan deze contouren is gegeven, geeft ons aanleiding tot het plaatsen van enkele kritische kanttekeningen.

Beoogd wordt door middel van het behouden of herstellen van populaties van soorten of arealen van habitats op gebiedsniveau de betreffende natuurwaarden landelijk in gunstige staat van instandhouding te houden of te herstellen. Het landelijke Natura 2000 doelendocument straalt een juist ambitieniveau uit door de landelijke doelstellingen te koppelen aan de afspraak in EU verband in 2010 de achteruitgang van de biodiversiteit te stoppen (pag. 9-10). Tevens geeft het doelendocument aan dat er heel wat soorten en

gebieden zijn waar zeer snel ingrijpen vereist is om niet het risico te lopen dat er binnenkort niets meer te behouden of te herstellen valt (pag. 31, *sense of urgency*).

Voor niet alle soorten of habitats die momenteel in ongunstige staat van instandhouding verkeren wordt evenwel op gebiedsniveau een adequate herstelopgave geformuleerd. Bij die door u gemaakte keuzen voor (de ambitie van) behoud- of herstelopgaven speelt de zogenoemde contour 'haalbaarheid en betaalbaarheid' een grote rol. Deze contour wordt onder het motief van strategisch lokaliseren mede gebruikt om op gebiedsniveau het ambitieniveau van de doelstellingen te bepalen. Naar onze mening is dit een fundamenteel onjuiste benadering. Het is ons inziens wel toegestaan om de meest ambitieuze doelstellingen te richten op de gebieden die er het beste voorstaan, maar niet om andere gebieden (veel) minder te bedelen als de argumentatie daarvoor voornamelijk wordt ontleend aan de 'mate van onder druk staan' en kosteneffectiviteit. In feite dreigt dan te worden gedaan wat het Europese Hof verwerpt in onder meer de zaak van de Europese Commissie tegen de Republiek Oostenrijk (zaak C-209/04 d.d. 23 maart 2006), namelijk het indirect rekening houden met socio-economische belangen.

Wij zijn van mening dat budgettaire beperkingen het loslaten van de doelstelling van een gunstige staat niet rechtvaardigen. Art. 2 HR stelt dat bij de keuze van de te nemen *maatregelen* rekening gehouden kan worden met 'vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied'. Deze bepaling kan echter het nakomen van de verplichtingen op het niveau van *doelstellingen* niet in de weg staan¹. Daarbij is relevant dat de vaststelling van instandhoudingdoelen deel uitmaakt van de procedure voor selectie en begrenzing van gebieden, waarbij volgens vaste jurisprudentie van het Europese Hof slechts ecologische criteria kunnen worden gehanteerd. Verhelderend in deze context is de opinie van A-G Kokott, in de zaak die de Commissie heeft aangespannen tegen Ierland (C-418/04, 14-9-2006, r.o. 111), waarnaar wij hier korthedshalve verwijzen.

Het, uit oogpunt van haalbaarheid en betaalbaarheid, achterwege laten van voldoende ambitieuze herstelopgaven voor in ongunstige staat verkerende habitats is naar onze mening ook regelrecht in strijd met de selectiemethodiek zoals verwoord in het 'Verantwoordingdocument' (LNV, mei 2003) en de daarbij gegeven toelichting aan de Tweede Kamer. Bij die gelegenheid werd immers gesteld dat alleen die gebieden zijn geselecteerd voor behoud of herstel van habitats van communautair belang, waarvan zeker is dat behoud of herstel van de betrokken habitats ook mogelijk, haalbaar en betaalbaar is. In dat perspectief zijn de bedoelde gebieden toentertijd ook aan de Europese Commissie voorgedragen. In dit licht bezien menen wij te mogen verwachten dat u de toen reeds afgewogen inzet nu ook daadwerkelijk concretiseert in een adequate instandhoudingsdoelen en een voortvarende realisatie daarvan.

Wij menen dat het adagium 'haalbaar en betaalbaar' vooral gebruikt moet worden bij het *realiseren* van de instandhoudingsdoelstellingen, in casu bij de uitwerking van de beheerplannen. Immers op het niveau van *maatregelen* is het toegestaan en vaak zelfs gewenst dat rekening wordt gehouden met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied. Deze ruimte dient optimaal benut worden, zoals het doelendocument ook betoogd, maar met als harde grens het ambitieniveau van de *doelstellingen*. Alleen op die manier wordt naar onze mening aan de wettelijke vereisten voldaan.

---

¹ Zie ook "De afweging tussen economie en natuurbescherming in jurisprudentie en beleid", A.F. de Savornin Lohman, Tijdschrift Milieu en Recht 1/2007, par. 6

Aanbeveling:

Vogelbescherming meent dat de ambities van het doelendocument en de doorvertaling daarvan naar instandhoudingsdoelen op gebiedsniveau in sommige gevallen tekortschieten. De toepassing van het adagium ‘haalbaar en betaalbaar’ dient beperkt te worden tot de selectie van maatregelen op uitvoeringsniveau. Een heroverweging van het ambitieniveau van de geformuleerde instandhoudingsdoelen op gebiedsniveau is noodzakelijk om het bereiken van de benodigde gunstige staat van instandhouding, ook landelijk, daadwerkelijk binnen bereik te brengen

D. Concreetheid instandhoudingsdoelen

De instandhoudingsdoelen op zowel landelijk als gebiedsniveau zijn voor soorten doorgaans geformuleerd in termen van *‘behoud (of herstel) omvang en kwaliteit leefgebied voor (uitbreiding) populatie’*. Voor vogels zijn deze doelen min of meer gekwantificeerd, voor habitats en HR-soorten ontbreekt doorgaans een nadere kwantificering.

Wij kunnen niet anders dan constateren dat wát er exact behouden of hersteld dient te worden in de voorliggende ontwerpbesluiten en achterliggende documenten niet altijd even duidelijk is. Niet als het gaat om wat de beoogde kwaliteit van bijvoorbeeld een leefgebied inhoud, evenmin als het gaat in welke omvang een eventueel behoud of herstel van een populatie moet plaatsvinden. De vogeldoelen vormen daarbij (tot op zekere hoogte) een uitzondering, maar daarover valt ook nog wel wat op te merken (zie ons commentaar op deze doelen onder punt 10).

Wij merken op dat er vanuit de maatschappij een grote roep om duidelijkheid is, hetgeen ook naar voren kwam tijdens de provinciale voorlichtingsbijeenkomsten. Alle betrokkenen moeten weten wat de Nederlandse verplichtingen zijn, wat noodzakelijke inzet is, waar men op gebiedsniveau voor aan de lat staat en welke consequenties dat heeft voor zaken als functietoekenning, inrichting en beheer.

Veel van de noodzakelijke concretisering van de doelen op gebiedsniveau wordt doorgeschoven naar de beheerplanning. Wij achten dat een onaanvaardbare optie. Het op dergelijke wijze doorschuiven van een opgave die bij uitstek tot uw verantwoordelijkheden behoort, is bovendien ook om inhoudelijke redenen uiterst ongewenst. Zoals ook al hierboven gestipuleerd, vervullen de instandhoudingsdoelen een sleutelfunctie als het gaat om de uitvoeringspraktijk van Natuurbeschermingswet, of het nu gaat om plantoetsing en vergunningverlening, beheerplanning of monitoring en evaluatie. Heldere, zowel kwantitatief als kwalitatief uitgewerkte instandhoudingsdoelen zijn een absolute vereiste als sturingsmechanisme en toetsingskader voor de uitvoeringspraktijk. Dat is niet de taak noch de verantwoordelijkheid van brede maatschappelijke processen, noch van de goede wil van partijen uit het maatschappelijk middenveld. Het is uitsluitend en alleen de Nederlandse rijksoverheid, in het bijzonder uw departement, dat hiervoor verantwoordelijk en aansprakelijk is en dit onderdeel adequaat moet uitwerken en invullen. Daarover kan en mag geen misverstand bestaan.

Aanbeveling:

Vogelbescherming Nederland verzoekt u dringend uw verantwoordelijkheid in deze te nemen en de instandhoudingsdoelen zowel op landelijk niveau als op gebiedsniveau zowel kwalitatief als kwantitatief concreet te definiëren. Dit met inbegrip van de ecologische vereisten. Uiteraard dienen de doelstellingen op een, ook vanuit internationaal perspectief gezien adequaat ambitieniveau te worden gesteld. Wij zien de resultaten graag in de definitieve aanwijzingsbeschikkingen verankerd.

E. Realisatietermijnen Natura 2000-opgaven en instandhoudingsdoelen

Het doelendocument ziet het realiseren van de instandhoudingsdoelen als een belangrijk instrument om de biodiversiteitsdoelstelling voor 2010 te behalen. Ook geeft het aan waar ingrijpen vanwege de ecologische urgentie een kwestie van 'nu of nooit' is. Echter, noch de huidige ontwerpbesluiten noch de achterliggende toelichting of bijlagen cq. achtergronddocumenten geven aan binnen welke termijn een geformuleerde herstelopgave effectief dient te zijn gerealiseerd.

Afgezien van het feit dat vaak niet duidelijk aangegeven is wát die bestaande situatie is, menen wij dat hierbij ten onrechte voorbij wordt gegaan aan in dit verband belangrijke ijkmomenten. De richtlijnen en de jurisprudentie van het Europese Hof van Justitie geven duidelijk aan dat het bereiken van een gunstige staat van instandhouding dan wel herstel daarvan binnen de Natura 2000 gebieden een taak is die feitelijk al vanaf het moment van inwerkingtreding van de richtlijnen met de grootst mogelijke voortvarendheid gerealiseerd had moeten worden. Het feit dat in de voorliggende aanwijzingen nog steeds geen termijnen voor bereiken van een gunstige staat worden gesteld, terwijl de verplichting reeds zo lange tijd bestaat, betekent ons inziens dat Nederland op dit punt ernstig in gebreke blijft. De lopende procedures van (her)nieuw(d)e aanwijzingen zijn ons inziens bij uitstek het moment waarop aan deze verplichting invulling gegeven zou kunnen en moeten worden.

In aanvulling op de ecologische urgentie, de juridische verplichtingen en de 2010 biodiversiteitsdoelstelling is er nog een belangrijke reden om expliciete termijnen te geven voor de te bereiken doelen. Vanuit het oogpunt van toetsbaarheid en handhaafbaarheid zijn dergelijke termijnen een absolute noodzaak. Voor een nadere onderbouwing van deze noodzaak verwijzen wij naar het rapport "Juridische toets doelensystematiek; Natura 2000 in Nederland", par. 4.3 (zie bijlage 1).

Een (herstel)opgave of doelstelling zonder termijn biedt die duidelijkheid in ieder geval niet. Vergelijk de situatie met de kwalificatie voor het EK schaatsen: wie zich wil kwalificeren moet een bepaalde afstand binnen een bepaalde tijd rijden. In analogie hiermee dient een zowel inhoudelijk als qua tijd gedefinieerde gunstige staat van instandhouding een finish te worden in plaats van een richting.

Conclusie:

Wij concluderen dat het verbinden van termijnen aan geformuleerde Natura 2000-opgaven en instandhoudingsdoelen om meerdere redenen noodzakelijk is en verzoeken u daarom dergelijke termijnen alsnog in de definitieve aanwijzingsbesluiten op te nemen.

F. Functieduiding van gebieden

In de aanwijzingsbesluiten wordt een onderscheid gemaakt tussen rui, foerageer, slaap- en broedgebieden. Het is echter niet geheel duidelijk wat deze betekenis van functietoekenning inhoudt en wat dit betekent als belangrijke functies niet benoemd worden. De functie die gebieden kunnen hebben zoals bijvoorbeeld ruigebied of slaapplek voor watervogels staat niet altijd vermeld. Hierdoor wordt het onduidelijk of de soorten in al hun levensbehoeften voldoende worden beschermd.

Conclusie:

Wij verzoeken u ook op dit punt de aanwijzingen te heroverwegen en aan te geven voor welke functies een gebied wordt aangewezen. Waar niet alle functies voor een soort in een Natura 2000 gebied kunnen worden gevonden, dient te worden aangegeven waar deze functies zijn gelegen en hoe die functies daar dan beschermd worden.

2. Definiëring van gebiedsdoelstellingen voor niet-broedvogels.

In de voorliggende ontwerpbeschikkingen zijn de doelstellingen voor niet-broedvogels op gebiedsniveau gedefinieerd in termen van een meerjarig seizoensgemiddelde, soms een seizoensmaximum. De facto is het seizoensgemiddelde daarbij uitgewerkt als een daggemiddelde, dat bepaald is over een reeks van 5 referentie jaren, doorgaans '99-'00 tot en met '03-'04.

Deze uitwerking vormt een breuk met het verleden; in de originele (Vogelrichtlijn-) aanwijzingen werd de internationale betekenis immers afgemeten aan de periodiek voorkomende maxima. Een systematiek die ook in internationaal verband, bijvoorbeeld in het kader van de Ramsar-conventie, nog steeds gebruikt wordt als maat voor de (inter)nationale betekenis van een gebied.

Uit de discussies rond de voorliggende ontwerpbesluiten blijkt het 'seizoensgemiddelde' als begrip aanleiding te geven tot misinterpretaties en grote verwarring, zelfs onder betrokken deskundigen. Er is veel ecologische en gebiedskennis noodzakelijk om het geformuleerde seizoensgemiddelde inhoudelijk juist te interpreteren en op zijn juiste waarde te schatten. Het gevaar dreigt dat misinterpretaties met name bij lokale besturen en derdebelaanhebbers zullen leiden tot grote frustraties, gevoelens van rechtsongelijkheid en (onnodige) juridische touwtrekkerij. Uit oogpunt van bestuurlijke transparantie en maatschappelijke rechtszekerheid is dat iets wat ten enenmale zou moeten (en kunnen) worden voorkomen.

Wij realiseren ons dat zowel het gebruik van het seizoensgemiddelde als het gebruik van het seizoensmaximum voor- en nadelen kent. Naar onze mening zou een combinatie van beide getallen echter de genoemde nadelen kunnen ondervangen, met behoud van de positieve aspecten van beide benaderingen. Idealiter wordt voor alle relevante soorten per gebied ook duidelijk gemaakt hoe de aanwezigheid van de soort zich in dat gebied in de tijd ontwikkelt. Feitelijk komt ons voorstel neer op het voor iedere relevante soort opnemen van een figuur in de toelichting op de aanwijzingsbeschikking, waarin zowel het seizoensgemiddelde, het seizoensmaximum als de aanwezigheid van de soort in de tijd gebiedsspecifiek worden weergegeven. Dit op de wijze, zoals thans in de leeswijzer niet-broedvogels wordt gebruikt ter illustratie van de gehanteerde systematiek.

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland adviseert u de doelstelling tenminste te formuleren in termen van het seizoensgemiddelde in combinatie met het seizoensmaximum, waar mogelijk uitgebreid met een grafische weergave van de gebiedsspecifieke aanwezigheid van de soort in de tijd.

3. Herstel verspreiding van soorten met een zeer ongunstige staat van instandhouding

Een aantal soorten verkeert in een zeer ongunstige staat van instandhouding vanwege onder meer een sterke inkrimping van de verspreiding. Doordat de systematiek van de aanwijzingen en het formuleren van de doelen zich sterk richt op het recente vóórkomen van soorten in gebieden, komt het zwaartepunt van herstelopgaven van dergelijke soorten te liggen in een klein deel van het oorspronkelijke verspreidingsgebied. Ook al zouden die herstelopgaven worden gerealiseerd, dan is dat voor een aantal soorten nog onvoldoende om van een gunstige staat van instandhouding te kunnen spreken. Het gaat hier bijvoorbeeld om woudaap, blauwe kiekendief, grauwe kiekendief, kempiaan, velduil, draaihals, duinpieper, paapje, tapuit, grote karekiet, grauwe klauwier. Herstel in de kleine, nog overgebleven bolwerken biedt voor deze soorten te weinig soelaas. Ze verdienen dus extra aandacht, omdat uitbreiding van de verspreiding in belangrijke mate het herstel mede zal bepalen. Dat moet kunnen betekenen dat aanvullende hersteldoelen worden geformuleerd in gebieden waar de soort al sinds enkele jaren verdwenen is, of nog sporadisch of in lage aantallen voorkomt.

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland acht het noodzakelijk dat de aanwijzingsbesluiten voorzien in een herstel van de verspreiding van soorten, die hiervan in belangrijke mate afhankelijk zijn voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding. Voor deze soorten dienen aanvullende doelen te worden opgenomen - ook voor gebieden waar de soort in de laatste jaren is verdwenen of nog sporadisch of in lage aantallen voorkomt - op een zodanig manier dat de te bereiken verspreiding recht doet aan een gunstige staat van instandhouding.

4. Wijzigingen ten opzichte van bestaande aanwijzingen Vogelrichtlijn

In meerdere ontwerpbesluitingen blijken de soorten of habitats waarvoor de gebieden (opnieuw) worden aangewezen te zijn gewijzigd ten opzichte van de bestaande aanwijzingen Vogelrichtlijn of de aanmeldingen bij Europa in het kader van de Habitatrichtlijn. Dergelijke wijzigingen worden in wisselende bewoordingen, maar vaak beperkt inhoudelijk gemotiveerd.

Wij constateren onder meer dat veel vogelsoorten die oorspronkelijk in de aanwijzingsbesluiten Vogelrichtlijn stonden genoemd, nu zijn verdwenen. Dit betreft ook soorten die als internationaal belangrijk (Annex I) werden aangegeven. Daartoe behoren zelfs kwalificerende soorten, dus soorten waarvan ten tijde van aanwijzing meer dan 1% van de internationale populatie in het betreffende gebied aanwezig was. Deze soorten behoren dus een instandhoudingsdoel te hebben. De argumentatie om hiervan af te zien ontbreekt helaas vrijwel in alle gevallen.

Ook soorten die sinds de aanwijzing onder de 1% norm zijn gezakt zijn soms ten onrechte verwijderd uit de aanwijzing. Een herstelopgave was daar beter op zijn plaats geweest.

Wij menen dat wijzigingen t.o.v. de "oude" aanwijzingen slechts met gedegen argumentatie doorgevoerd kunnen worden en constateren dat deze onderbouwing veelal ontbreekt. Dergelijke inperkingen van doelen en begrenzingen zonder adequate motivatie / legitimatie zijn ons inziens in strijd met de Vogelrichtlijn.

Conclusie:

Wij verzoeken u alle ontwerpbesluiten waarin wijzigingen zijn aangebracht ten opzichte van de bestaande aanwijzingen Vogelrichtlijn ook op dit punt te heroverwegen. Wij vragen u in ieder geval te onderbouwen waar en waarom soorten zijn afgevoerd dan wel neerwaartse bijstellingen in de omvang van de betrokken populaties of leefgebieden onontkoombaar en legitiem zijn.

5. (her)Bevestiging aanwijzing gesloten gebieden (oud art. 17 Nbw).

Op grond van artikel 17 Natuurbeschermingswet zijn in het verleden binnen tal van staats- en beschermde natuurmonumenten zogenoemde 'gesloten gebieden ex art. 17' aangewezen. Sedert de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998 wordt de openstelling van deze gebieden geregeld via art. 20.

Omdat de regeling van de toegankelijkheidsstelling van grote betekenis is voor de instandhouding van de aanwezige natuurwaarden, achten wij het gewenst dat alle bestaande gesloten gebieden ex art. 17 Nbwet – voor zover deze bestonden in de staats- en beschermde natuurmonumenten die thans worden geïntegreerd in Natura 2000 gebieden - bij gelegenheid van deze hernieuwde aanwijzingsbesluiten integraal worden (her)bevestigd als gesloten gebied ex art. 20 Nbwet 1998. Deze (her)bevestiging zou ons inziens plaats moeten vinden door zowel benoeming van de aanwijzing ex art. 20 en de daarbij behorende rechtsgevolgen in de tekst van de voorliggende beschikkingen, als

door aanduiding van de betreffende deelgebieden op de bij de voorliggende beschikkingen behorende kaartbijlagen.

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland adviseert u alle bestaande gesloten gebieden ex art. 17 Nbwet bij gelegenheid van deze hernieuwde aanwijzingsbesluiten integraal te (her)bevestigen als gesloten gebied ex art. 20 Nbwet 1998.

6. Aanvulling ontbrekende herstelopgaven soorten, habitats cq. gebieden

In de thans voorliggende ontwerpbesluiten zijn om uiteenlopende redenen niet voor alle soorten en habitats die landelijk dan wel regionaal in ongunstige staat van instandhouding verkeren ook daadwerkelijk herstelopgaven geformuleerd. Bij de voor Natura 2000 relevante vogelsoorten is dat onder meer niet het geval voor Eider, Bontbekplevier, Grote stern en verschillende ander soorten broedvogels en niet-broedvogels.

Zeker voor soorten en habitats waarvan de staat van instandhouding landelijk gezien als zeer ongunstig wordt beschreven, en de oorzaak daarvan geheel of gedeeltelijk in Nederland wordt gevonden, acht Vogelbescherming Nederland het achterwege laten van adequate herstelopgaven op landelijk niveau en/of een doorvertaling daarvan op gebiedsniveau onacceptabel en in strijd met de wettelijke verplichtingen. Het argument dat de voorgestelde behoudsdoelstelling in veel gevallen al zou leiden tot extra inspanningen om een neergaande trend om te buigen naar stabilisatie mag daarbij geen excuus vormen, evenmin als het feit dat sommige soorten zich (lokaal) inmiddels spontaan wat gunstiger beginnen te ontwikkelen. Ook voor soorten waarvoor moet worden aangenomen dat de oorzaak van de ongunstige staat buiten Nederland ligt, had en houdt Nederland de verplichting om de kwaliteit en omvang van de Nederlandse leefgebieden van die soort zodanig op orde te hebben of te brengen dat daarmee een (omvangrijker) populatie in gunstige staat van instandhouding kan worden gefaciliteerd.

Het achterwege laten van herstelopgaven voor in ongunstige staat verkerende habitats uit oogpunt van haalbaarheid en betaalbaarheid is naar onze mening regelrecht in strijd met de wettelijke verplichtingen, zoals wij hierboven onder 1 al hebben betoogd.

Overigens zou de herstelopgave voor sommige soorten naar onze mening ook ten dele kunnen worden gerealiseerd door voor deze soorten ook in gebieden waar zij in lagere aantallen / dichtheden voorkomen complementaire doelen te formuleren. Herstelopgaven buiten de aangewezen Natura 2000 gebieden zijn ook denkbaar, maar zijn alleen acceptabel bij een nadere uitwerking van een concreet daarop gericht soortbeschermingbeleid, zoals onder punt 8 van deze brief nader wordt toegelicht.

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland verzoekt u in de definitieve aanwijzingsbeschikkingen adequate herstelopgaven te formuleren voor alle landelijk in zeer ongunstige staat verkerende soorten en habitats; wat betreft vogels in ieder geval voor Eider, Bontbekplevier, Grote stern, Dwergstern (allen als broedvogel) en Tafeleend, Grote Zaagbek, Strandplevier en Zwarte stern (als niet-broedvogel). Het totaal van de – al dan niet complementaire – gebiedsdoelen moet expliciet leiden tot herstel van een gunstige staat van instandhouding van de betrokken soorten / habitats (voor zover Nederland daar invloed op kan uitoefenen).

7. Begrenzing Natura 2000 gebieden

De ontwerpbesluiten stellen dat bij de begrenzing van de Natura 2000 gebieden geen rekening is gehouden met andere vereisten dan die verband houdend met de instandhouding van de natuurlijke habitats en wilde flora en fauna. Dit conform de vaste jurisprudentie van het Europese Hof (Hof van Justitie EG, 7 november 2000, First Corporate Shipping, zaak C-371/98, punten 15 en 25)..

Meermaals hebben wij, na bestudering van de ontwerpbesluiten, de indruk dat dit uitgangspunt minder consequent is gevolgd dan wordt gesuggereerd. In de onderstaande gebiedsspecifieke opmerkingen worden waar opportuun, voorbeelden genoemd van ons inziens ongewenste afwijkingen van de beschreven methodiek. Vogelbescherming Nederland verzoekt u zich in alle gevallen en te allen tijde te houden aan de bedoelde juridische kaders en randvoorwaarden voor een adequate begrenzing van de Natura 2000 gebieden. Waar relevant dienen de thans voorgestelde begrenzingen in deze zin te worden gecorrigeerd.

Conclusie:

Bij de keuze en de afbakening van de gebieden mag geen rekening gehouden worden met andere vereisten dan die verband houdend met de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna. (Hof van Justitie EG, 7 november 2000, First Corporate Shipping, zaak C-371/98, punten 15 en 25). Vogelbescherming Nederland verzoekt u alle begrenzingen uit de ontwerpbesluiten opnieuw aan dit uitgangspunt te toetsen en waar nodig te corrigeren.

8. Opgaven buiten de Natura 2000-gebieden

Een deel van de landelijke doelen kan niet binnen de Natura 2000 gebieden gerealiseerd worden. Hoewel dit buiten het bestek van de momenteel ter inzage liggende ontwerp aanwijzingsbesluiten valt, willen wij aandacht vestigen op de noodzaak dat er een bestuurlijk en wettelijk kader komt dat het behalen van deze doelstellingen mogelijk maakt. Dat ontbreekt nu nog, met als direct gevolg dat de leefgebieden en daarvan afhankelijke soorten buiten de Natura 2000 gebieden ernstig achteruitgaan.

Het Europese Hof heeft in een aantal uitspraken duidelijk gemaakt dat de uit artikel 3 VR voortvloeiende verplichtingen reeds gelden voordat een vermindering van het aantal vogels is vastgesteld of het gevaar van verdwijning van een beschermde soort is ingetreden (C-117/00 Iers moerassneeuwhoen). In een nieuwe zaak tegen Ierland over gebrekkige bescherming van vogels buiten SBZ's merkt de A-G op: "The Commission concludes from the population falls and habitat decline that Ireland has not sought to avoid pollution and deterioration of habitats to a sufficient degree. This complaint is extremely ambitious. If the Commission's submission proves that Ireland has infringed Community law, the same complaint probably applies to many other Member States since similar developments are to be seen there". (A-G 14-9-2006, C-418/04, r.o. 108 en verder).

De uitgebreid gemotiveerde jurisprudentie van het Europese Hof geeft hiermee signalen af waar men niet omheen kan: lidstaten moeten de beoogde resultaten ook verwezenlijken en kunnen daarop worden aangesproken door de Europese Commissie. Dit kan betekenen dat ook inspanningen moeten worden geleverd in gebieden die niet primair een natuurfunctie hebben.

In dit verband wijzen wij op de problematiek van de Grutto die als broedvogel landelijk een zeer ongunstige staat van instandhouding heeft. De Grutto is weliswaar geen Annex I soort maar artikel 4 lid 2 VR biedt wel het kader om voor deze belangrijke trekvogel ook gebieden aan te wijzen om de soort te beschermen tijdens het broeden. Nederland heeft

een speciale internationale verantwoordelijkheid voor broedende grutto's. In dit verband kunnen wij er niet omheen om te constateren dat bescherming van broedgebieden voor de grutto buiten de Natura 2000 gebieden adequater moet worden, en/of dat er alsnog in de aanwijzingen (complementair) doelstellingen gericht op de functie als broedgebied voor Grutto's moeten worden opgenomen.

Conclusie:

Een nadere uitwerking van een concreet en geformaliseerd, op opgaven buiten Natura 2000-gebieden gericht soortbeschermingbeleid vormt ons inziens het meest geëigende kader om aan deze Europese verplichting uitwerking en invulling te geven.

Gebiedsspecifiek commentaar:

Waddenzee:

1. Begrenzing Natura 2000-gebied Waddenzee

Vogelbescherming ondersteunt de toevoeging van de polder Breebaart en de plaat onder West-Terschelling (Oostelijk Ras) aan het Vogelrichtlijngebied Waddenzee en de uitbreiding van het Vogelrichtlijngebied met het westelijk deel van de Oude Havenmond bij Den Oever.

Ten aanzien van het Eems-Dollard-estuarium dringen wij aan op de snelle aanwijzing onder de Vogel- en Habitatrichtlijn van het gehele estuarium. De adequate bescherming van het habitatype 1130 door middel van deze aanwijzing is gezien de beperkte verspreiding van dit doeltje in Nederland en de druk die op het gebied wordt uitgeoefend, urgent.

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland verzoekt u het gehele Eems-Dollard estuarium spoedig aan te wijzen onder de Habitatrichtlijn.

2. Onderlinge consistentie kernopgaven en habitatdoelen met vogeldoelen

Voor het gebied Waddenzee zijn in het gebiedendocument 7 kernopgaven geformuleerd. In aansluiting op hetgeen wij hierboven reeds over het aantal en de omvang van kernopgaven hebben gesteld constateren wij dat in dit geval de volgende relevante kernopgaven ontbreken:

- 1.04 (Foerageerfunctie visetende vogels)
- 1.12 (Hoogwatervluchtplaats vogels)
- 1.17 (Broedgelegenheid en foerageergebied)
- 1.19 (Binnendijkse brakke gebieden)

Voorts dient voor herstel van de scholekster, kanoet en steenloper in de Waddenzee, aan de formulering van kernopgave 1.10 (Diversiteit getijdenplaten) te worden toegevoegd (*italics*): verbetering kwaliteit slik- en zandplaten (getijdengebied) H1140(A) ten behoeve van de vergroting biodiversiteit *en verbetering voedselsituatie voor vogels in de vorm van schelpdiervoorkomens, waaronder de uitbreiding van het oppervlak meerjarige mosselbanken.*

Voor het gebied 'Waddenzee' zijn in het gebiedendocument geen kernopgaven voor het landschap 'Duinen' geformuleerd, terwijl het gebied wel is aangewezen voor een aantal

soorten die in dit landschap broeden. Het gaat daarbij om blauwe kiekendief en velduil. In aanvulling op de in het gebiedendocument 'Waddenzee' reeds geformuleerde kernopgaven en hierboven genoemde ontbrekende kernopgaven zien wij de volgende kernopgaven graag toegevoegd aan het gebied 'Waddenzee':

- 2.02 (Grijze duinen)
- 2.05 (Open vochtige duinvalleien)

Bij kernopgave 2.05 willen wij nog opmerken dat wij constateren dat voor een aantal aan open duinvalleien gebonden broedvogelsoorten een herstelopgave aan de orde is of zou moeten zijn. Om dit herstel te faciliteren is het noodzakelijk dat het habitatype 'open vochtige duinvalleien' (H2190) wordt vergroot. Daartoe is het gewenst dat kernopgave 2.05 'Open vochtige Duinvalleien' in plaats van op behoud van de oppervlakte, gericht wordt op uitbreiding van de oppervlakte van dit habitatype.

Conclusie:

Wij verzoeken u de genoemde kernopgaven alsnog aan dit Natura 2000-gebied toe te delen en alle kernopgaven door te vertalen in concrete behoud- of herstelopgaven voor soorten en habitats.

3. Doelen broedvogels

Voor een selectie van broedvogelsoorten hebben wij geanalyseerd hoe de landelijke doelen uit het Natura 2000 Doelendocument (2006) zich vertalen in de gebiedsdoelen voor het gebied Waddenzee.

Lepelaar

Voor lepelaar is in het gebied Waddenzee voor 340 broedparen een behoudsopgave geformuleerd. Dit zou echter 430 moeten zijn, uitgaande van het gemiddelde in 1999-2003 (SOVON Trendrapport, p. 25). Wij nemen aan dat hier sprake is van een typefout.

Conclusie:

De behoudsdoelstelling voor lepelaar in de Waddenzee dient te worden geformuleerd voor 430 broedpaar (in plaats van 340 paar).

Eider

Voor de eider is landelijk een behoudsdoel geformuleerd van tenminste 8.000 broedparen. Dit is de ondergrens van de range over de afgelopen 10 jaren. Rond de eeuwwisseling heeft de broedpopulatie een flinke afname laten zien (SOVON, 2002)². De eider bevindt zich momenteel (als broedvogel) in een zeer ongunstige staat van instandhouding en vertoont een negatieve trend. Onvoldoende broedsucces vanwege de huidige slechte voedselsituatie is hiervan een belangrijke oorzaak. Aangezien het relatief belang van Nederland voor eider groot is, achten wij het essentieel dat een landelijk doel van tenminste 9.000 broedpaar geformuleerd wordt, conform het gemiddelde over 1999-2003 (SOVON-informatierapport 2005/09).

Buiten het Waddengebied komt de soort slechts in (zeer) kleine aantallen voor in de Delta. De aantallen zijn daar zo beperkt dat in de Delta vooralsnog geen doelen voor eider zijn opgenomen. De landelijke doelstelling moet dus vrijwel geheel in het Waddengebied

---

² SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2002. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden

gerealiseerd worden. Het totaal van de doelen in het Waddengebied (alle aanwijzingen 'Waddentranche') komt echter op slechts 7.510 broedpaar. Dat is dus onvoldoende om de landelijke doelstelling te realiseren.

Uit de historische getallen valt op te maken dat de Waddenzee meer dan 4000 broedparen kan herbergen. Bij een verhoging van het landelijk doel over het waddengebied, kan dus ook een substantieel hoger doel voor de Waddenzee geformuleerd worden.

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland verzoekt u het landelijk doel voor Eider (broedvogel) te verhogen van 8.000 naar 9.000 paar. Wij verzoeken u de opgave voor de overige 1500 broedparen toe te delen aan de Natura 2000-gebieden in het Waddengebied die mede voor de soort zijn aangewezen. Met name het gebied Waddenzee lijkt een substantieel hoger aantal broedparen eiders te kunnen herbergen dan de thans beoogde 2700.

Blauwe kiekendief

Voor blauwe kiekendief wordt landelijk gestreefd naar herstel van tenminste vijf sleutelpopulaties van ieder tenminste 20-40 broedparen en een landelijke populatie van tenminste 250 broedparen. Vanwege de sterke inkrimping van het verspreidingsgebied komt circa 95% van de huidige Nederlandse populatie voor in Natura 2000-gebieden op de Waddeneilanden (Willems et al. 2006). Echter, het gezamenlijke instandhoudingdoel in deze gebieden is slechts 113 broedpaar. Hieruit moet geconcludeerd dat omwille van het halen van het landelijke hersteldoel hogere streefwaarden nodig zijn in het overgrote deel van de relevante Natura 2000-gebieden, waaronder Waddenzee.

Om dit herstel te faciliteren is het noodzakelijk dat de kernopgaven 2.02 en 2.05 worden toegevoegd aan het gebied Waddenzee. Voor kernopgave 2.05 dient het doel daarbij gericht te worden op *uitbreiding* van het areaal, in plaats van behoud. Dit habitat is belangrijk als broed- en foerageergebied voor blauwe kiekendief.

Kernopgave 1.15 (Lage begroeiingen), momenteel specifiek geformuleerd voor Grevelingen, zou als alternatief voor kernopgave 2.05 ook kunnen worden toegewezen aan het gebied Waddenzee. Echter, voor herstel van onder meer blauwe kiekendief en velduil zou ook deze kernopgave in dat geval aangepast moeten in termen van *uitbreiding* oppervlakte en *verbetering* kwaliteit.

Conclusie:

De gezamenlijke hersteldoelen van de Natura 2000-gebieden in het Waddengebied, waar 95% van de populatie voorkomt, zijn onvoldoende voor de landelijke herstelopgave. Een extra toewijzing van in totaal 125 paar is noodzakelijk in de Natura 2000-gebieden in het Waddengebied, waaronder het gebied Waddenzee. Omwille van dit herstel is het verder noodzakelijk dat aan dit gebied de kernopgaven 2.02 en 2.05 dan wel 1.15 toe te voegen. Kernopgave 2.05 dan wel 1.15 dienen dan echter geformuleerd te worden in termen van uitbreiding oppervlak en verbetering kwaliteit.

Bontbekplevier

Ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is slechts een behouddoel geformuleerd voor bontbekplevier. Het belang van de Nederlandse populatie in de EU is relatief groot. Het landelijke doel is 400 paar waarvan 60% voorkomt in Natura 2000-gebieden. Het totaal van de gebiedsdoelen is echter 215 broedpaar, wat betekent dat zelfs bij een gelijke verdeling binnen en buiten Natura 2000-gebieden, er nog 25 extra broedparen aan relevante Natura 2000-gebieden moeten worden toebedeeld.

Gezien de condities in het Waddengebied is het ons inziens logisch deze extra paren toe te delen aan de Natura 2000-gebieden in het waddengebied, waaronder het gebied Waddenzee.

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland constateert dat de gezamenlijke gebiedsdoelen voor bontbekplevier onvoldoende zijn voor het realiseren van de landelijke behoudsdoelstelling. Minimaal 25 extra broedparen moeten verdeeld worden over relevante Natura 2000-gebieden, waaronder het gebied Waddenzee.

Strandplevier

Uit de recente analyses voor het Beschermingsplan Duin- en Kustvogels, blijkt dat voor duurzame instandhouding van strandplevier het noodzakelijk is dat er een broedpopulatie is van 500 broedparen. Het nu geformuleerde landelijke hersteldoel van 400 broedparen is daarmee te laag.

Momenteel komt driekwart van de broedpopulatie strandplevier voor in Natura 2000 gebieden. Uitgaande van een landelijk herstel naar 500 broedpaar betekent dit – bij gelijke verdeling over Natura 2000-gebieden en niet-Natura 2000-gebieden – dat deze gebieden aan minimaal 375 paar ruimte zouden moeten bieden. Opgeteld zijn de gebiedsdoelen voor Natura 2000-gebieden voor strandplevier echter slechts 276 paar. Omwille van het behalen van het landelijke doel is het daarom noodzakelijk dat de herstelopgave van een groot deel van de geschikte Natura 2000-gebieden naar boven toe moet worden bijgesteld. In totaal is 99 paar extra nodig voor het behalen van een landelijke broedpopulatie van 500 exemplaren.

Gezien de discrepantie tussen de som van de gebiedsdoelen en de landelijke herstelopgave is het noodzakelijk dat de herstelopgave voor strandplevier in het gebied Waddenzee wordt verhoogd.

Conclusie:

Het landelijke hersteldoel dient te zijn uitbreiding omvang en kwaliteit leefgebied voor herstel populatie strandplevier van 500 broedparen (in plaats van 400 broedparen). De resterende 99 paren dienen verdeeld te worden over de Natura 2000-gebieden die voor strandplevier zijn aangewezen, waaronder het gebied Waddenzee.

Dwergstern

Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is terecht een hersteldoel van minimaal 800 broedpaar voor dwergstern geformuleerd. Het belang van de Nederlandse populatie in de EU is relatief groot. In tegenstelling tot veel andere kustvogels is de voedselsituatie voor dwergstern waarschijnlijk niet beperkend; het ontbreekt daarentegen met name aan broedhabitat en rust. Het scheppen van goede omstandigheden voor broedgelegenheid is daardoor relatief eenvoudig. Toename van het aantal kolonies - en daarmee uitbreiding van de verspreiding - is van groot belang. Behalve een minimum aantal per gebied zou ook een minimaal aantal kolonies moeten worden opgenomen in de doelstelling. De recente lichte toename laat zien dat herstel mogelijk is. Ambitieuze herstel doelen zijn daarom zowel noodzakelijk als haalbaar.

Met 99% broedt vrijwel de gehele Nederlandse populatie dwergsterns in Natura 2000 gebieden. De som van de gebiedsdoelen is echter slechts 525. Vogelbescherming Nederland wijst erop dat het noodzakelijk is dat ook de resterende 275 broedparen vertaald moet

worden naar gebiedsdoelen. Mogelijkheden voor toewijzing van extra broedparen bestaan voor de Natura 2000-gebieden in het Waddengebied, waaronder het gebied Waddenzee.

Om dit herstel te faciliteren is het noodzakelijk dat de kernopgave 1.17 (Broedgelegenheid en foerageergebied) wordt toegevoegd aan de opgaven voor het gebied Waddenzee.

Conclusie:

Aangezien broedgelegenheid een belangrijke beperkende factor is, dient in het doel een minimaal aantal kolonies per gebied te worden opgenomen. Dit geeft een betere invulling aan herstel dan alleen een beoogd aantal broedparen. Verder is het noodzakelijk dat in totaal 275 broedparen aan de bestaande gebiedsdoelen worden toegevoegd om het landelijke hersteldoel te halen. Mogelijkheden voor toewijzing van extra broedparen bestaan in het Natura 2000-gebied Waddenzee. Om een dergelijk herstel mogelijk te maken dient wel kernopgave 1.17 toegevoegd te worden aan de opgaven voor het gebied Waddenzee.

Grote stern

Voor grote stern is een landelijke herstelopgave van 25.000 broedparen geformuleerd. De soort komt niet voor buiten de Natura 2000-gebieden. Echter in deze gebieden is slechts voor 13.500 broedparen een doel gesteld (gebiedsdoelen eerste tranche en waddentranche gezamenlijk). Het resterende, landelijk te herstellen aantal broedparen (11.500) wordt daarmee niet op gebiedsniveau gedekt.

Het argument dat nu op gebiedsniveau gehanteerd wordt, dat 'ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding uitbreiding van de populatie niet direct vereist is, daar zich al jaren lang een geleidelijke toename aftekent' is onvoldoende voor het herstel tot het beoogde aantal van 25.000 broedparen op landelijk niveau van deze soort. Het toedelen van een substantieel extra broedparen aan het gebied Waddenzee draagt bij aan het beter binnen bereik brengen van die landelijke doelstelling en daarmee een duurzame gunstige staat van instandhouding voor deze soort.

Om dit herstel te faciliteren is het noodzakelijk dat de kernopgave 1.17 (Broedgelegenheid en foerageergebied) wordt toegevoegd aan de opgaven voor het gebied Waddenzee.

Conclusie:

Het nog niet gelokaliseerde aantal broedparen (11.500) uit de landelijke doelstelling dient expliciet te worden verdeeld over de Natura 2000-gebieden waarvoor de soort is aangewezen, eventueel aangevuld met complementaire doelstellingen voor gebieden waar de soort wel voorkomt, maar niet (nog niet of niet meer) kwalificeert. Het gebied Waddenzee komt ons inziens in aanmerking voor de toedeling van een doelstelling voor extra broedparen van deze soort. Om dit herstel mogelijk te maken dient kernopgave 1.17 aan de opgaven voor het gebied Waddenzee te worden toegevoegd.

Visdief

Uit de recente analyses voor het Beschermingsplan Duin- en Kustvogels, blijkt dat voor de duurzame instandhouding van visdief het noodzakelijk is dat er een landelijke broedpopulatie is van 25.000 broedparen (*Bureau Waardenburg; basisrapport beschermingsplan duin- en kustvogels; in prep.*). Het nu geformuleerde landelijke hersteldoel van 20.000 broedparen is daarmee te laag. Dit verschil dient aan relevante Natura 2000-gebieden, waaronder het gebied Waddenzee te worden toegevoegd.

Om dit herstel te faciliteren is het noodzakelijk dat de kernopgave 1.17 (Broedgelegenheid en foerageergebied) wordt toegevoegd aan de opgaven voor het gebied Waddenzee.

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland is van mening dat het landelijke doel voor visdief te laag is gesteld en dient te worden verhoogd tot 25.000 broedpaar. Het resterende aantal dient aan de doelen voor relevante Natura 2000-gebieden, waaronder het gebied Waddenzee te worden toegevoegd. In het verlengde hiervan dient kernopgave 1.17 aan de opgaven voor het gebied Waddenzee te worden toegevoegd.

Velduil

Voor de velduil wordt landelijk gestreefd naar herstel van tenminste vijf sleutelpopulaties van ieder tenminste 20 broedparen, om uiteindelijk tot een landelijke populatie van tenminste 100 broedparen te komen. Dit ambitieuze doel blijkt echter niet uit de aanwijzingsbesluiten voor het Waddengebied, waar momenteel 92% van de Nederlandse populatie (in Natura 2000-gebieden) voorkomt. Wanneer de gebiedsdoelen van de zes leefgebieden worden opgeteld (= 57 broedparen), blijkt dat de noodzakelijke bijdrage van de Waddeneilanden aan het landelijke hersteldoel bij lange na niet wordt gehaald. Het verhogen van de herstelopgaven voor de velduil in de Natura 2000-gebieden in de regio, waaronder het gebied Waddenzee, is dan ook noodzakelijk.

De grootste knelpunten voor de velduil zijn op dit moment verstoring en verslechtering van voedselaanbod onder invloed van verruiging van de duinvegetaties. Om herstel te faciliteren is het dan ook noodzakelijk dat de kernopgaven 2.02 en 2.05 worden toegevoegd aan opgaven voor het gebied Waddenzee. Kernopgave 2.05 zou daarbij bovendien gericht moeten worden op uitbreiding van het oppervlak. Dit habitat is immers essentieel als broed- en foerageergebied voor de velduil

Een alternatief voor het toevoegen van kernopgave 2.05 zou kunnen zijn het toewijzen van kernopgave 1.15 (Lage begroeiingen) aan de Waddenzee. Voor herstel van onder meer de velduil dient deze kernopgave dan echter ook aangepast te worden in termen van *uitbreiding* oppervlakte en *verbetering* kwaliteit.

Conclusie:

Het landelijk streven naar vijf sleutelpopulaties van 20 paar velduilen dient tot uitdrukking te komen in de aanwijzingsbesluiten voor Natura 2000-gebieden van het Waddengebied, waaronder het gebied Waddenzee. Omwille van dit herstel is het wel noodzakelijk dat aan dit gebied de kernopgaven 2.02 en 2.05 of eventueel 1.15 worden toegevoegd. Kernopgave 2.05 dan wel 1.15 dient in dat geval te worden gericht op uitbreiding van het oppervlak.

4. Doelen niet-broedvogels

Voor een selectie van niet-broedvogelsoorten hebben wij geanalyseerd hoe de landelijke doelen uit het Natura 2000 Doelendocument (2006) zich vertalen in de gebiedsdoelen van de Waddenzee.

Toppereend

De Toppereend verkeert in een zeer ongunstige staat van instandhouding. Op landelijk niveau is daarom een hersteldoel geformuleerd van 25.000 - 45.000 vogels. Omdat de oorzaak van de ongunstige staat wordt gezocht in de afname van schelpdierbestanden in de zoute wateren dient (kan) een hersteldoel juist (alleen) in het Waddengebied te worden geformuleerd (uit: Natura 2000-doelendocument, p 205).

In het ontwerp-aanwijzingsbesluit Waddenzee wordt evenwel slecht een behoudsopgave geformuleerd van 3100 vogels. Ten aanzien van deze discrepantie merken wij het volgende op:

- een behoudsopgave voor topper in het gebied Waddenzee zou minimaal moeten overeenkomen met 6800 vogels (het gemiddeld seizoensgemiddelde '99/'03-'03/'04 (SOVON, 2005)).
- Zelfs met een behoudsopgave van deze omvang kan de populatie toppers echter nooit op landelijk niveau komen van de beoogde 25.000 tot 45.000 vogels. Alle gebiedopgaven van de Natura 2000-gebieden opgeteld komt de landelijke populatie hiermee nog slechts op 22.870 vogels. De (resterende) herstelopgaven voor topper in het gebied Waddenzee zou derhalve gesteld moeten worden op 2130 tot 22.130 vogels.
- Om een dergelijk herstel mogelijk te maken zou in het gebied Waddenzee ook voor het habitatype 1110(A) een herstelopgave geformuleerd te worden, dan wel dient de Waddenzee ook aangewezen te worden voor het habitatype 1170 (riffen), voor welk habitat dan eveneens een herstelopgave geformuleerd zou moeten worden.

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland is van mening dat voor topper in de Waddenzee een hersteldoel geformuleerd dient te worden van 2130 tot 22130 vogels. Om dit doel te faciliteren dient in dit gebied ook voor H1110(A) dan wel H1170 een adequate herstelopgave te worden geformuleerd.

Eider

Eider verkeert als niet-broedvogel in een zeer ongunstige staat van instandhouding. Op landelijk niveau is een herstelopgave van 115.000 -140.000 vogels (januari-aantallen) geformuleerd. Deze herstelopgave komt voort uit de recente afname onder invloed van het verlaagde voedselaanbod (schelpdieren) (Natura 2000 doelendocument; 2005). Herstel dient alleen plaats te vinden in de Waddenzee, aldus het doelendocument.

Wij onderschrijven dit uitgangspunt. Een en ander impliceert echter dat het hersteldoel voor het gebied Waddenzee dient te worden verhoogd naar het totale landelijke doel voor een populatie van 115.000-140.000 vogels. Het feit dat in de Noordzeekustzone ook (terecht) een doel voor 26.200 eiders is opgenomen, doet daar niets aan af. Naar dit gebied moeten eiders immers kunnen uitwijken als de voedselsituatie in de Waddenzee onvoldoende is. De facto betreft het doel voor de Noordzeekustzone een aanvullende (overloop)reserve, die niet op voorhand met de landelijke (herstel)opgave voor het gebied Waddenzee verrekend mag worden wil men de functionaliteit van de Noordzeekustzone als uitwijkzone voor de eiders kunnen benutten.

Om het beoogde herstel in het Natura 2000-gebied Waddenzee mogelijk te maken dient voor het habitatype 1110(A) in dit gebied eveneens een hersteldoel geformuleerd te worden, dan wel dient de Waddenzee aangewezen te worden voor het habitatype 1170 (riffen; eveneens herstelopgave).

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland is van mening dat voor eider (niet-broedvogel) in de Waddenzee een hersteldoel van 115.000 tot 140.000 vogels geformuleerd dient te worden. Om dit beoogde herstel mogelijk te maken dient in dit gebied ook voor habitat H1110(A) (overstroomde zandbanken & biogene structuren) dan wel H1170 (riffen) een concrete herstelopgave te worden geformuleerd.

Grote Zaagbek

De grote zaagbek verkeert in een zeer ongunstige staat van instandhouding. Landelijk is echter een behoudopgave van 1800 vogels geformuleerd. Reden dat geen herstel is geformuleerd is dat de vermoedelijke oorzaken 'slecht stuurbaar' zouden zijn.

Vogelbescherming vindt dit onvoldoende reden om landelijk geen herstel te formuleren. Juist omdat deze soort zo kwetsbaar is door de sterke concentratie in het IJsselmeergebied en de afname van de spieringstand aldaar, dient voor het gebied Waddenzee (en andere relevante Natura 2000-gebieden) een hersteldoel voor het leefgebied van grote zaagbek te worden geformuleerd.

Hiertoe dient in ieder geval de kernopgave 1.04 (Foerageerfunctie visetende vogels) aan de Waddenzee te worden toegekend.

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland is van mening dat het landelijke behouddoel voor grote zaagbek een onvoldoende bescherming biedt aan de soort en vindt daarom dat in de Waddenzee een hersteldoel dient te worden geformuleerd. Om een dergelijk herstel te faciliteren dient ook kernopgave 1.04 aan de opgaven voor het gebied Waddenzee te worden toegevoegd.

Scholekster

Voor scholekster is het landelijk hersteldoel uitbreiding omvang en kwaliteit leefgebied voor 185.000 tot 220.000 vogels. De soort komt voor 99% in Natura 2000-gebieden voor. Dat betekent dat bij herstel, de Natura 2000-gebieden gemiddeld 200.475 vogels moeten herbergen. Echter in alle relevante gebieden gezamenlijk is slechts voor 52.860 vogels een gebiedsdoel gesteld. Het resterende, binnen de Natura 2000-gebieden te herstellen aantal van 147.615 (!) vogels wordt daarmee op gebiedsniveau niet gedekt. Omdat herstel met name in het Waddengebied gezocht moet worden (het gebied herbergt driekwart van de Nederlandse populatie) dient de herstelopgave voor het Waddengebied aanzienlijk verhoogd te worden. Een belangrijk deel daarvan dient toegekend te worden aan het gebied Waddenzee.

Voor herstel van de scholekster in het gebied Waddenzee, dient aan dit gebied ook de kernopgave 1.12 (Hoogwatervluchtplaats vogels) te worden toegekend. Voorts dient aan de formulering van kernopgave 1.10 te worden toegevoegd (*italics*): verbetering kwaliteit slik- en zandplaten (getijdengebied) H1140A ten behoeve van de vergroting biodiversiteit *en verbetering voedselsituatie in de vorm van schelpdiervoorkomens, waaronder de uitbreiding van het oppervlak meerjarige mosselbanken*.

Conclusie:

De resterende herstelopgave van 147.615 vogels voor de Scholekster dient over de gebieden waarvoor de soort is aangewezen, verdeeld te worden. Een aanzienlijk deel kan in het gebied Waddenzee gerealiseerd worden. Om het beoogde herstel te faciliteren dient kernopgave 1.12 te worden toegevoegd aan de opgaven voor het gebied Waddenzee en dient kernopgave 1.10 hier te worden uitgebreid met de formulering '*en verbetering voedselsituatie in de vorm van schelpdiervoorkomens, waaronder de uitbreiding oppervlak meerjarige mosselbanken*'.

Kanoet

Kanoet verkeert in een matig ongunstige staat van instandhouding. Daarom is het landelijk hersteldoel uitbreiding omvang en kwaliteit leefgebied voor 50.000-70.000 vogels geformuleerd. De soort komt uitsluitend in Natura 2000-gebieden voor. Onduidelijk is

waarom in deze gebieden slechts voor 54.860 vogels een doel gesteld. Dat aantal zit dicht bij de minimumopgave dan tegen het maximum hersteldoel van 70.000 vogels. Wij hebben geen bezwaar tegen een systeem waarin een doel voor een soort wordt gesteld met een zekere spreiding (in dit geval 50.000 – 70.000), bijvoorbeeld omdat de jaarlijkse populatieomvang kan fluctueren onder invloed van externe factoren. In een dergelijke situatie dient op gebiedsniveau echter wel ruimte te worden geboden aan het maximum te herstellen aantal vogels uit de doelstelling / opgave.

Het binnen de landelijke herstelopgave niet aan gebieden toegedeelde aantal van 15.140 vogels dient ons inziens alsnog over de Natura 2000-gebieden waarvoor de soort is aangewezen, verdeeld te worden. Wij menen dat deze extra opgave met name in de Waddenzee dient te worden gerealiseerd. De afname van de soort concentreert zich immers in dit gebied. Voor het gebied Waddenzee is het doel gesteld op 44.000 vogels, wat feitelijk overeenkomt met behoud van de huidige aantallen (SOVON 2005). Gelet op het bovenstaande zou dit aantal van 44.000 ons inziens aanzienlijk verhoogd kunnen en moeten worden.

Het beoogde herstel dient ook doorgewerkt te worden in de doelstellingen voor verbetering van de kwaliteit van het leefgebied (habitats). Daartoe zou ons inziens kernopgave 1.12 (Hoogwatervluchtplaats vogels) aan de Waddenzee moeten worden toegekend. Voorts zou aan de formulering van kernopgave 1.10 moeten worden toegevoegd (*italics*): verbetering kwaliteit slik- en zandplaten (getijdengebied) H1140A ten behoeve van de vergroting biodiversiteit *en verbetering voedselsituatie in de vorm van schelpdiervoorkomens, waaronder de uitbreiding van het oppervlak meerjarige mosselbanken.*

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland is van mening dat de landelijke herstelopgave voor kanoet nadrukkelijker tot uiting moet komen in het gebiedsdoelen voor het Waddengebied. Het landelijk resterende aantal van 15.140 dient verdeeld te worden over de Natura 2000-gebieden in de regio, met name het gebied Waddenzee. Om dit herstel hier mogelijk te maken dient kernopgave 1.12 te worden toegevoegd aan de opgaven voor het gebied Waddenzee en zou kernopgave 1.10 moeten worden uitgebreid met de formulering '*en verbetering voedselsituatie in de vorm van schelpdiervoorkomens, waaronder de uitbreiding oppervlak meerjarige mosselbanken*'.

Steenloper

Ook de steenloper verkeert in zeer ongunstige staat van instandhouding. Landelijk is daarom een hersteldoel van 3500 tot 4500 vogels geformuleerd. Terecht is in de Waddenzee een herstelopgave voor 2300 tot 3000 vogels geformuleerd.

Om het beoogde herstel van de steenloper in het gebied Waddenzee mogelijk te maken dient aan de opgaven voor dit gebied ook kernopgave 1.12 (Hoogwatervluchtplaats vogels) te worden toegevoegd. Voorts dient ons inziens aan de formulering van kernopgave 1.10 te worden toegevoegd (*italics*): verbetering kwaliteit slik- en zandplaten (getijdengebied) H1140A ten behoeve van de vergroting biodiversiteit *en verbetering voedselsituatie in de vorm van schelpdiervoorkomens, waaronder de uitbreiding van het oppervlak meerjarige mosselbanken.*

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland is van mening dat de kernopgave 1.12 te worden toegevoegd aan de Waddenzee en kernopgave 1.10 in dit gebied moet worden uitgebreid met de formulering '*en verbetering voedselsituatie in de vorm van*

schelpdiervoorkomens, waaronder de uitbreiding oppervlak meerjarige mosselbanken’.

5. Overige gebiedsgerichte opmerkingen

Op dit moment ziet de Nederlandse overheid (Ministerie voor LNV) schelpdierbanken en andere biogene structuren als een kwaliteitskenmerk van het habitatype 1110(A). In andere landen binnen de Europese Unie, waaronder Duitsland, worden de schelpdierbanken echter tot een apart habitatype gerekend, te weten riffen (Habitatype 1170). Volgens de Interpretation Manual kunnen deze riffen zowel een dode (rotsen) als levende (mosselen, Sabellaria e.d.) ondergrond en structuur hebben (EC; 1999). Omdat deze biogene structuren een zo kenmerkend onderdeel van de Waddenzee zijn, zij in belangrijke mate bijdragen aan de biodiversiteit van het gebied en zij essentieel zijn voor een groot deel van de vogelsoorten waarvoor de Waddenzee is aangewezen, verdient het ons inziens de voorkeur ook in Nederland deze structuren als apart habitatype met een eigenstandige doelstelling aan te merken.

Conclusie:

Naar de mening van Vogelbescherming Nederland verdient het de voorkeur om voor het Natura 2000-gebied Waddenzee een eigenstandige opgave voor Habitatype 1170 (Riffen) toe te voegen, gericht op het (potentieel) gewenste voorkomen van schelpdierbanken, zandkokerwormbanken en Sabellaria-riffen. Hiermee kan voor het Nederlandse deel van dit grensoverschrijdende Natura 2000-gebied worden aangesloten bij de Duitse classificering van mosselbanken, oesterbanken en Sabellaria-riffen.

Duinen en Lage Landen Texel:

1. Kernopgaven.

Voor het gebied ‘Duinen en Lage Land Texel’ zijn in het gebiedendocument 4 kernopgaven geformuleerd. In aansluiting op hetgeen wij hierboven reeds over de omvang en status van de kernopgaven hebben gesteld, willen wij over de kernopgaven van dit gebied het volgende opmerken.

- a. Voor het herstel van broedvogels van dynamische zoute kustmilieus zoals bontbekplevier, strandplevier en dwergstern, is ruimte voor natuurlijke verstuing noodzakelijk. Daarom is het nodig dat voor dit gebied de kernopgave 2.01 ‘Witte duinen en embryonale duinen’ voor dit gebied wordt toegevoegd.
- b. Verder constateren wij dat voor een aantal aan open duinvalleien gebonden broedvogelsoorten een herstelopgave aan de orde is of zou moeten zijn. Om dit herstel te faciliteren is het noodzakelijk dat het habitatype ‘open vochtige duinvalleien’ (H2190) wordt vergroot. Daartoe is het gewenst dat kernopgave 2.05 ‘Open vochtige Duinvalleien’ in plaats van op behoud van de oppervlakte, gericht wordt op uitbreiding van de oppervlakte van dit habitatype.

Conclusie:

Wij verzoeken u de kernopgave 2.01 alsnog aan dit Natura 2000 gebied toe te delen, kernopgave 2.05 aan te passen en alle kernopgaven consequent door te vertalen in concrete behoud of herstelopgaven voor soorten en habitats.

2. Doelen broedvogels

Voor een selectie van broedvogelsoorten hebben wij geanalyseerd hoe de landelijke doelen uit het Natura 2000 Doelendocument (2006) zich vertalen in de gebiedsdoelen van Duinen en Lage Land Texel.

Eider

Voor eider is landelijk een behoudsdoel geformuleerd van tenminste 8.000 broedparen. Dit is de ondergrens van de range over de afgelopen 10 jaren. Rond de eeuwwisseling heeft de broedpopulatie een flinke afname laten zien (SOVON, 2002)³. De eider bevindt zich momenteel (als broedvogel) in een zeer ongunstige staat van instandhouding en vertoont een negatieve trend. Onvoldoende broedsucces vanwege de huidige slechte voedselsituatie is hiervan een belangrijke oorzaak. Aangezien het relatief belang van Nederland voor eider groot is, achten wij het essentieel dat een landelijk doel van tenminste 9.000 broedpaar geformuleerd wordt, conform het gemiddelde over 1999-2003 (SOVON-informatierapport 2005/09).

Buiten het Waddengebied komt de soort slechts in (zeer) kleine aantallen voor in de Delta. De aantallen zijn daar zo beperkt dat in de Delta vooralsnog geen doelen voor eider zijn opgenomen. De landelijke doelstelling moet dus vrijwel geheel in het Waddengebied gerealiseerd worden. Het totaal van de doelen in het Waddengebied (alle aanwijzingen 'Waddentranche') komt echter op slechts 7.510 broedpaar. Dat is dus onvoldoende om de landelijke doelstelling te realiseren.

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland verzoekt u het landelijk doel voor Eider (broedvogel) te verhogen van 8.000 naar 9000 paar in de definitieve aanwijzingsbeschikkingen. Wij verzoeken u de opgave voor de overige 1500 broedparen toe te delen aan de Natura2000-gebieden in het Waddengebied die mede voor de soort zijn aangewezen, waaronder Duinen en Lage Land van Texel.

Blauwe kiekendief

Voor blauwe kiekendief wordt landelijk gestreefd naar herstel van tenminste vijf sleutelpopulaties van ieder tenminste 20-40 broedparen en een landelijke populatie van tenminste 250 broedparen. Vanwege de sterke inkrimping van het verspreidingsgebied komt circa 95% van de huidige Nederlandse populatie voor in Natura 2000-gebieden op de Waddeneilanden (Willems et al. 2006). Echter, het gezamenlijke instandhoudingsdoel in deze gebieden is slechts 113 broedpaar. Hieruit moet geconcludeerd dat omwille van het halen van de landelijke hersteldoel hogere streefwaarden nodig zijn in het overgrote deel van de gebieden.

De duinen van Texel is het enige gebied in Nederland waar de populatie de laatste jaren redelijk constant is gebleven. Op de andere Waddeneilanden is de soort sterk achteruitgegaan. De duinen van Texel vormen daarmee momenteel het enige potentiële brongebied en spelen dan ook een essentiële rol in toekomstig landelijk herstel van de blauwe kiekendief. Een hersteldoel is hier dan ook veel meer op zijn plaats dan een behoudsdoel. In het recente verleden (1994) is een maximum van 27 paar vastgesteld, hetgeen aangeeft dat hogere aantallen dan het huidige doel mogelijk zijn. Voor Duinen en Lage Land van Texel is daarom verhoging van de herstelopgave voor blauwe kiekendief noodzakelijk en mogelijk.

³ SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2002. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden

Om dit herstel te faciliteren is het noodzakelijk dat de kernopgave 'open vochtige duinvalleien' wordt aangepast. Dit habitat is belangrijk als broed- en foerageergebied voor blauwe kiekendief. Als kernopgave is in plaats van behoud van de oppervlakte, een uitbreiding van de oppervlakte van dit habitattype noodzakelijk.

Conclusie:

De gezamenlijke hersteldoelen van de Natura 2000gebieden in het Waddengebied, waar 95% van de populatie voorkomt, zijn onvoldoende voor de landelijke herstelopgave. Een extra toewijzing van in totaal 125 paar is noodzakelijk in de Natura 2000gebieden in het Waddengebied, waaronder Duinen en Lage Landen van Texel. Omwille van dit herstel is het verder noodzakelijk dat in dit gebied het oppervlak 'Open vochtige duinvalleien' (H2190) wordt uitgebreid. De kernopgave voor open vochtige duinvalleien heeft op Texel terecht de status *sense of urgency*.

Bontbekplevier

Ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is slechts een behouddoel geformuleerd voor bontbekplevier. Het belang van de Nederlandse populatie in de EU is relatief groot. Het landelijke doel is 400 paar waarvan 60% voorkomt in Natura 2000gebieden. Het totaal van de gebiedsdoelen is echter 215 broedpaar, wat betekent dat zelfs bij een gelijke verdeling binnen en buiten Natura 2000gebieden, er nog 25 extra broedparen aan gebieden moeten worden toegedeeld. Gezien de condities in het Waddengebied is het logisch deze extra paren toe te delen aan de NATURA 2000-gebieden in het Waddengebied, waaronder de Duinen en Lage Land van Texel.

Voor het herstel van bontbekplevier, en ook andere broedvogels van dynamische zoute kustmilieus zoals strandplevier en dwergstern, is ruimte voor natuurlijke verstuiwing noodzakelijk. Daarom is het nodig dat voor dit gebied de kernopgave 'Witte duinen en embryonale duinen' (2.01) wordt toegevoegd. Daarnaast is het terugdringen van (menselijke) verstoring nodig.

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland constateert dat de gezamenlijke gebiedsdoelen voor bontbekplevier onvoldoende zijn voor het realiseren van de landelijke behoudsdoelstelling. Minimaal 25 extra broedparen moeten verdeeld worden over relevante Natura 2000gebieden, waaronder Duinen en Lage Land van Texel. Daartoe is het wenselijk dat voor dit gebied ook de kernopgave 'Witte duinen en embryonale duinen' (2.01) toegevoegd wordt.

Strandplevier

Uit de recente analyses voor het Beschermingsplan Duin- en Kustvogels, blijkt dat voor duurzame instandhouding van strandplevier het noodzakelijk is dat er een landelijke broedpopulatie is van minimaal 500 broedparen (bureau Waardenburg basisrapport beschermingsplan duin- en kustvogels, in prep.). Het nu geformuleerde landelijke hersteldoel van 400 broedparen is daarmee te laag.

Momenteel komt driekwart van de broedpopulatie strandplevier voor in Natura 2000 gebieden. Uitgaande van een landelijk herstel naar 500 broedpaar betekent dit – bij gelijke verdeling over Natura2000 en niet-Natura2000 gebieden – dat deze gebieden aan minimaal 375 paar ruimte zouden moeten bieden. Opgeteld zijn de gebiedsdoelen voor Natura2000 gebieden voor strandplevier echter slechts 276 paar. Omwille van het behalen van het landelijke doel is het daarom noodzakelijk dat de herstelopgave van een

groot deel van de geschikte Natura2000 gebieden naar boven toe moet worden bijgesteld. In totaal is 99 paar extra nodig voor het behalen van een landelijke broedpopulatie van 500 exemplaren.

Gezien de discrepantie tussen de som van de gebiedsdoelen en de landelijke herstelopgave is het noodzakelijk dat de herstelopgave voor strandplevier in de NATURA 2000 gebieden in het Waddengebied, waaronder Duinen en Lage Land van Texel, wordt uitgebreid.

Voor het herstel van strandplevier, en ook andere broedvogels van dynamische zoute kustmilieus zoals bontbekplevier en dwergstern, is ruimte voor natuurlijke verstuiwing noodzakelijk. Daarom is het nodig dat voor dit gebied de kernopgave 'Witte duinen en embryonale duinen' (2.01) wordt toegevoegd. Daarnaast is het terugdringen van (menselijke) verstoring nodig.

Conclusie:

Het landelijke hersteldoel dient te zijn uitbreiding omvang en kwaliteit leefgebied voor herstel populatie strandplevier van minimaal 500 broedparen (in plaats van 400 broedparen). De resterende 99 paren dienen verdeeld te worden over de Natura2000-gebieden die voor strandplevier zijn aangewezen, waaronder Duinen en Lage Land van Texel. Daarbij is het wenselijk dat voor dit gebied de kernopgave 'Witte duinen en embryonale duinen' (2.01) van toepassing wordt verklaard.

Dwergstern

Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is terecht een hersteldoel van minimaal 800 broedpaar voor dwergstern geformuleerd. Het belang van de Nederlandse populatie in de EU is relatief groot. In tegenstelling tot veel andere kustvogels is de voedselsituatie voor dwergstern waarschijnlijk niet beperkend; het ontbreekt daarentegen met name aan broedhabitat en rust. Het scheppen van goede omstandigheden voor broedgelegenheid is daardoor relatief eenvoudig. Toename van het aantal kolonies - en daarmee uitbreiding van de verspreiding - is van groot belang. Behalve een minimum aantal per gebied zou ook een minimaal aantal kolonies moeten worden opgenomen in de doelstelling. De recente lichte toename laat zien dat herstel mogelijk is. Ambitieuzer hersteldoelen zijn daarom zowel noodzakelijk als haalbaar.

Met 99% broedt vrijwel de gehele Nederlandse populatie dwergsterns in Natura 2000 gebieden. De som van de gebiedsdoelen is echter slechts 525. Vogelbescherming Nederland wijst erop dat het noodzakelijk is dat ook de resterende 275 broedparen vertaald moet worden naar gebiedsdoelen. Mogelijkheden voor toewijzing van extra broedparen bestaan voor de Natura 2000 gebieden in het Waddengebied, waaronder Duinen en Lage Land van Texel.

Voor het herstel van dwergstern, en ook andere broedvogels van dynamische zoute kustmilieus zoals bontbekplevier en strandplevier, is ruimte voor natuurlijke verstuiwing noodzakelijk. Daarom is het nodig dat voor dit gebied de kernopgave 'Witte duinen en embryonale duinen' (2.01) wordt toegevoegd. Daarnaast is het terugdringen van (menselijke) verstoring nodig.

Conclusie:

Aangezien broedgelegenheid een belangrijke beperkende factor is, dient in het doel een minimaal aantal kolonies per gebied te worden opgenomen. Dit geeft een betere invulling aan herstel dan alleen een beoogd aantal broedparen. Verder is het noodzakelijk dat in totaal 275 broedparen aan de bestaande gebiedsdoelen worden

toegevoegd om de landelijke herstelopgave te realiseren. Mogelijkheid voor extra toewijzing bestaat in het NATURA 2000-gebied Duinen en Lage Land van Texel. Daarbij is het wenselijk dat voor dit gebied de kernopgave 'Witte duinen en embryonale duinen' (2.01) toegevoegd wordt.

Grote stern

Voor grote stern is een landelijke herstelopgave van 25.000 broedparen geformuleerd. De soort komt niet voor buiten de Natura 2000 gebieden. Echter in deze gebieden is slechts voor 13.500 broedparen een doel gesteld (gebiedsdoelen eerste tranche en waddenranche gezamenlijk). Het resterende, landelijk te herstellen aantal broedparen (11.500) wordt daarmee niet op gebiedsniveau gedekt.

Het argument dat nu op gebiedsniveau gehanteerd wordt, dat ' ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding uitbreiding van de populatie niet direct vereist is, daar zich al jaren lang een geleidelijke toename aftekent' is onvoldoende voor het herstel tot het beoogde aantal van 25.000 broedparen op landelijk niveau van deze soort. Het toedelen van complementaire doelstellingen voor bijvoorbeeld voor de broedkolonie in dit Natura2000-gebied zou kunnen bijdragen aan het beter binnen bereik brengen van die landelijke doelstelling en daarmee een duurzame gunstige staat van instandhouding voor deze soort.

Conclusie:

Het nog niet gelokaliseerde aantal broedparen (11.500) uit de landelijke doelstelling dient expliciet te worden verdeeld over de gebieden waarvoor de soort is aangewezen, eventueel aangevuld met complementaire doelstellingen voor gebieden waar de soort wel voorkomt, maar niet (nog niet of niet meer) kwalificeert. Het gebied Duinen en Lage Land van Texel komt ons inziens in aanmerking voor een complementaire doelstelling voor deze soort.

Velduil

Voor velduil wordt landelijk gestreefd naar herstel van tenminste vijf sleutelpopulaties van ieder tenminste 20 broedparen, om uiteindelijk tot een landelijke populatie van tenminste 100 broedparen te komen. Dit ambitieuze doel blijkt echter niet uit de aanwijzingsbesluiten voor het Waddengebied, waar momenteel 92% van de Nederlandse populatie (in Natura 2000-gebieden) voorkomt. Wanneer namelijk de gebiedsdoelen van de zes gebieden worden opgeteld (= 57 broedparen), wordt de bijdrage van de Waddeneilanden aan het landelijke hersteldoel bij lange na niet gehaald. Verhogen van de herstelopgaven voor velduil in de Natura 2000 gebieden op de Waddeneilanden, waaronder Duinen en Lage Land Texel, is daarom noodzakelijk.

Grootste knelpunten voor de velduil is op dit moment verstoring, en verslechtering van voedselaanbod onder invloed van verruiging van duinvegetatie. Voor het herstel van velduil is het terecht dat als kernopgave is opgenomen de uitbreiding oppervlak en kwaliteitsverbetering van grijze duinen. Ook open natte duinvalleien zijn belangrijk voor velduil. Daarom is naast verbetering kwaliteit, het ook noodzakelijk dat de uitbreiding van het oppervlak onderdeel wordt van de kernopgave.

Conclusie:

Het landelijk streven naar vijf sleutelpopulaties van minimaal 20 paar dient tot uitdrukking te komen in de aanwijzingsbesluiten voor Natura 2000gebieden van het Waddengebied, waaronder Duinen en Lage Land van Texel. Daartoe dient de kernopgave voor Open natte duinvalleien gericht te worden op uitbreiding van het

oppervlak van dit habitat (H2190). De kernopgave voor open vochtige duinvalleien heeft op Texel terecht de status *sense of urgency*.

Paapje

Het paapje is in Nederland sterk achteruitgegaan in aantal en verspreiding. Van het landelijke doel van 2.000 paar komt momenteel slechts 200 paar tot uitdrukking in de gebiedsdoelen. Zelfs als wordt uitgegaan van de 25% van de populatie die momenteel in NATURA 2000-gebieden voorkomt (500 paar), dan nog is deze doelstelling te laag. Het huidige percentage in Natura 2000-gebieden zou echter niet als referentie gebruikt moeten worden. Wat de verspreiding betreft valt vooral op dat nagenoeg de gehele kustzone is verlaten. Voedselgebrek als gevolg van verruiging en verdroging van de duinen is hiervoor de belangrijkste oorzaak (SOVON, 2002). Herstel van deze situatie is dringend gewenst, hetgeen een verhoging van het percentage in Natura 2000-gebieden zou betekenen. Daaruit volgt dat voor het Waddengebied een hoger aantal zou moeten worden nagestreefd dan de huidige 35 paar. De soort heeft in het verleden op alle Waddeneilanden gebroed, het meest recent op Texel, Terschelling en Schiermonnikoog. De Waddeneilanden kunnen gezamenlijk een sleutelpopulatie van 100-120 paar herbergen. Mogelijkheden voor toewijzing van extra broedparen bestaan voor de NATURA 2000 gebieden in het Waddengebied, waaronder Duinen en Lage Land van Texel.

Voor het herstel van paapje is de kernopgave voor 'Open vochtige duinvalleien' van groot belang. Terecht heeft deze kernopgave in Texel een *sense of urgency* gekregen. Hiermee wordt herstel van voor paapje noodzakelijk habitat gerealiseerd.

Conclusie:

Voor paapje moeten (complementaire) hersteldoelen worden geformuleerd voor alle Natura 2000-gebieden op de Waddeneilanden, waaronder Duinen en Lage Land van Texel, zodanig dat gezamenlijk een sleutelpopulatie van minimaal 100 paar wordt gerealiseerd. De kernopgave voor open vochtige duinvalleien heeft op Texel terecht de status *sense of urgency*.

Tapuit

Voor de tapuit wordt landelijk gestreefd naar uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van een populatie van tenminste 2.000 paren verdeeld over ten minste 20 sleutelpopulaties van tenminste 100 paar. De staat van instandhouding is zeer ongunstig voor de aspecten: verspreiding, populatie, leefgebied en toekomst. Herbezetting van het oorspronkelijke areaal is essentieel voor herstel van de landelijke populatie. Het is dan ook terecht dat voor vier van de vijf Waddeneilanden een hersteldoel is opgenomen, waarbij het in drie gevallen om een sleutelpopulatie gaat. Als we echter in overweging nemen dat momenteel 73% van de Nederlandse broedvogelpopulatie voorkomt in Natura 2000-gebieden, zou het totaal van de gebiedsdoelen in de buurt van 1460 broedparen moeten komen. Dit ligt nu echter rond de 600 paar. Daarmee is het risico erg groot dat het landelijke doel niet wordt bereikt. Er liggen belangrijke opgaven op de zandgronden en langs de kust van het vasteland, in gebieden die in de eerste tranche zijn aangewezen. Niettemin vormen de Waddeneilanden een belangrijk bolwerk en een potentiële bron voor herstel elders. Hieruit volgt dat de in de doelstellingen genoemde aantallen voor de Waddeneilanden, waaronder Duinen en Lage Land van Texel, naar boven dienen te worden bijgesteld zodat een groot deel van de nu ontbrekende broedparen in de gebiedsdoelen zijn opgenomen.

De belangrijkste knelpunten voor tapuit zijn verslechterend broedbiotoop door afname van konijnenholen, en verslechterend voedselbiotoop door afname van kortgrazige, kruidenrijke vegetaties met goed voedselaanbod. Voor het herstel van tapuit is daarom terecht de kernopgave uitbreiding en herstel kwaliteit 'Grijze duinen' geformuleerd en heeft deze herstelopgave de status *sense of urgency* meegekregen.

Conclusie:

De Waddeneilanden zijn een belangrijk bolwerk voor tapuit. Voor het behalen van de landelijke herstelopgave is het noodzakelijk dat de gebiedsdoelen voor tapuit in het Waddengebied, waaronder Duinen en Lage Land van Texel, sterk verhoogd worden.

Grauwe klauwier

De grauwe klauwier is in Nederland sterk achteruitgegaan in aantal en verspreiding. Wat de verspreiding betreft valt vooral op dat nagenoeg de gehele kustzone is verlaten. Voedselgebrek als gevolg van verruiging en verdroging van de duinen is hiervoor de belangrijkste oorzaak geweest (SOVON, 2002). Grauwe klauwier heeft daarom terecht een herstelopgave gekregen tot een populatie van minimaal 250 broedpaar. Echter, de som van de gebiedsdoelen van gebieden aangewezen voor grauwe klauwier is slechts 170. Zelfs als de huidige verdeling van de populatie binnen en buiten de NATURA 2000 gebieden gelijk blijft, betekent dit dat onvoldoende broedparen aan gebieden zijn toegekend.

Gezien het grote historische belang van de Nederlandse duingebieden op de Waddeneilanden (SOVON, 2002), waaronder Duinen en Lage Land van Texel, is het wenselijk en voor de hand liggend dat voor alle waddeneilanden een (complementaire) herstelopgave voor grauwe klauwier wordt geformuleerd. Overigens blijkt uit de recente analyses voor het Beschermingsplan Duin- en Kustvogels dat voor de landelijke duurzame instandhouding van grauwe klauwier het noodzakelijk is dat er een broedpopulatie is van 80 paar voor de Wadden en het Noord-Hollands duingebied.

De kernopgave voor 'grijze duinen', die voor vrijwel alle eilanden de status *sense of urgency* heeft meegekregen, draagt bij aan de haalbaarheid van deze doelen.

Conclusie:

Naar de mening van Vogelbescherming Nederland dienen voor grauwe klauwier (complementaire) herstelopgaven te worden geformuleerd voor alle Waddeneilanden, waaronder Duinen en Lage Land van Texel.

Duinen Vlieland:

1. **Kernopgaven.**

Voor het gebied 'Duinen Vlieland' zijn in het gebiedendocument 4 kernopgaven geformuleerd. In aansluiting op hetgeen wij hierboven reeds over de omvang en status van de kernopgaven hebben gesteld, willen wij over de kernopgaven van dit gebied het volgende opmerken.

- c. Voor het herstel van broedvogels van dynamische zoute kustmilieus zoals bontbekplevier, strandplevier en dwergstern, is ruimte voor natuurlijke verstuiwing noodzakelijk. Daarom is het nodig dat voor dit gebied de kernopgave 2.01 'Witte

duinen en embryonale duinen' (H2110, H2120) voor dit gebied een uitbreidingsopgave krijgt.

- d. Verder constateren wij dat voor een aantal aan open duinvalleien gebonden broedvogelsoorten een herstelopgave aan de orde is of zou moeten zijn. Om dit herstel te faciliteren is het noodzakelijk dat het habitatype 'open vochtige duinvalleien' (H2190) wordt vergroot. Daartoe is het gewenst dat ook kernopgave 2.05 'Open vochtige Duinvalleien' in plaats van op behoud van de oppervlakte, gericht wordt op uitbreiding van de oppervlakte van dit habitatype.
- e. Gelet op het belang van H2190 voor enkele zeer kwetsbare vogelsoorten is een *sense of urgency* bij deze laatste kernopgave (2.05) naar onze mening gewenst.

Conclusie:

Wij verzoeken u de kernopgave 2.01 en kernopgave 2.05 zo te passen dat deze uitbreiding van de oppervlakten van de betreffende habitats beogen en kernopgave 2.05 met een *sense of urgency* door te vertalen in een concrete opgave voor het betreffende habitat.

2. Doelen broedvogels

Voor een selectie van broedvogelsoorten hebben wij geanalyseerd hoe de landelijke doelen uit het Natura 2000 Doelendocument (2006) zich vertalen in de gebiedsdoelen van Duinen Vlieland.

Eider

Voor de eider is landelijk een behoudsdoel geformuleerd van tenminste 8.000 broedparen. Dit is de ondergrens van de range over de afgelopen 10 jaren. Rond de eeuwwisseling heeft de broedpopulatie een flinke afname laten zien (SOVON, 2002)⁴. De eider bevindt zich momenteel (als broedvogel) in een zeer ongunstige staat van instandhouding en vertoont een negatieve trend. Onvoldoende broedsucces vanwege de huidige slechte voedselsituatie is hiervan een belangrijke oorzaak. Aangezien het relatief belang van Nederland voor eider groot is, achten wij het essentieel dat een landelijk doel van tenminste 9.000 broedpaar geformuleerd wordt, conform het gemiddelde over 1999-2003 (SOVON-informatierapport 2005/09).

Buiten het Waddengebied komt de soort slechts in (zeer) kleine aantallen voor in de Delta. De aantallen zijn daar zo beperkt dat in de Delta vooralsnog geen doelen voor eider zijn opgenomen. De landelijke doelstelling moet dus vrijwel geheel in het Waddengebied gerealiseerd worden. Het totaal van de doelen in het Waddengebied (alle aanwijzingen 'Waddentranche') komt echter op slechts 7.510 broedpaar. Dat is dus onvoldoende om de landelijke doelstelling te realiseren.

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland verzoekt u het landelijk doel voor Eider (broedvogel) te verhogen van 8.000 naar 9000 paar in de definitieve aanwijzingsbeschikkingen. Wij verzoeken u de opgave voor de overige 1500 broedparen toe te delen aan de Natura 2000-gebieden in het Waddengebied die mede voor de soort zijn aangewezen, waaronder Duinen Vlieland.

⁴ SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2002. Nederlandse Fauna
5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden

Blauwe kiekendief

Voor blauwe kiekendief wordt landelijk gestreefd naar herstel van tenminste vijf sleutelpopulaties van ieder tenminste 20-40 broedparen en een landelijke populatie van tenminste 250 broedparen. Vanwege de sterke inkrimping van het verspreidingsgebied komt circa 95% van de huidige Nederlandse populatie voor in Natura 2000-gebieden op de Waddeneilanden (Willems et al. 2006). Echter, het gezamenlijke instandhoudingdoel in deze gebieden is slechts 113 broedpaar. Hieruit moet geconcludeerd dat omwille van het halen van de landelijke hersteldoel hogere streefwaarden nodig zijn in het overgrote deel van de gebieden, waaronder Duinen Vlieland.

Om dit herstel te faciliteren is het noodzakelijk dat de kernopgave 'open vochtige duinvalleien' wordt aangepast. Dit landschapselement is belangrijk als broed- en foerageergebied voor blauwe kiekendief. Als kernopgave is in plaats van behoud van het oppervlak, een uitbreiding noodzakelijk.

Conclusie:

De gezamenlijke hersteldoelen van de NATURA 2000 gebieden in het Waddengebied, waar 95% van de populatie voorkomt, zijn onvoldoende voor de landelijke herstelopgave. Een extra toewijzing van in totaal 125 paar is noodzakelijk in de Natura 2000 gebieden in het Waddengebied, waaronder Duinen Vlieland. Omwille van dit herstel is het verder noodzakelijk dat in dit gebied het oppervlak 'Open vochtige duinvalleien' (H2190) wordt uitgebreid. De kernopgave voor open vochtige duinvalleien dient net als in Duinen en Lage Land Texel ook in Duinen Vlieland de status *sense of urgency* te krijgen.

Bontbekplevier

Ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is slechts een behouddoel geformuleerd voor bontbekplevier. Het belang van de Nederlandse populatie in de EU is relatief groot. Het landelijke doel is 400 paar waarvan 60% voorkomt in Natura 2000 gebieden. Het totaal van de gebiedsdoelen is echter 215 broedpaar, wat betekent dat zelfs bij een gelijke verdeling binnen en buiten Natura 2000 gebieden, er nog 25 extra broedparen aan gebieden moeten worden toegeedeeld.

Gezien de condities in het Waddengebied is het logisch deze extra paren toe te bedelen aan de Natura 2000 in het waddengebied, waaronder de Duinen Vlieland.

Witte en embryonale duinen zijn van groot belang voor bontbekplevier. Als kernopgave is nu geformuleerd dat er 'ruimte' moet zijn voor natuurlijke verstuiwing. Voor het herstel van bontbekplevier, en ook andere broedvogels van dynamische zoute kustmilieus zoals strandplevier en dwergstern, is ook een uitbreiding van het oppervlak noodzakelijk. Daarnaast is het terugdringen van (menselijke) verstoring nodig.

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland constateert dat de gezamenlijke gebiedsdoelen voor bontbekplevier onvoldoende zijn voor het realiseren van de landelijke behoudsdoelstelling. Minimaal 25 extra broedparen moeten verdeeld worden over Natura 2000 gebieden, waaronder Duinen Vlieland. Daartoe is in dit gebied de kernopgave 2.01 'Witte en embryonale duinen' (H2110 / 2120) een uitbreiding in oppervlakte noodzakelijk.

Strandplevier

Uit de recente analyses voor het Beschermingsplan Duin- en Kustvogels, blijkt dat voor duurzame instandhouding van strandplevier het noodzakelijk is dat er een landelijke

broedpopulatie is van 500 broedparen (bureau Waardenburg basisrapport beschermingsplan duin- en kustvogels, in prep.). Het nu geformuleerde landelijke hersteldoel van 400 broedparen is daarmee te laag.

Momenteel komt driekwart van de broedpopulatie strandplevier voor in Natura 2000 gebieden. Uitgaande van een landelijk herstel naar 500 broedpaar betekent dit – bij gelijke verdeling over Natura 2000 en niet-Natura 2000 gebieden – dat deze gebieden aan minimaal 375 paar ruimte zouden moeten bieden. Opgeteld zijn de gebiedsdoelen voor Natura 2000 gebieden voor strandplevier echter slechts 276 paar. Omwille van het behalen van het landelijke doel is het daarom noodzakelijk dat de herstelopgave van een groot deel van de geschikte Natura 2000 gebieden naar boven toe moet worden bijgesteld. In totaal is 99 paar extra nodig voor het behalen van een landelijke broedpopulatie van 500 exemplaren.

Gezien de discrepantie tussen de som van de gebiedsdoelen en de landelijke herstelopgave is het noodzakelijk dat de herstelopgave voor strandplevier in de NATURA 2000 gebieden in het Waddengebied, waaronder Duinen Vlieland wordt uitgebreid.

Witte en embryonale duinen zijn van groot belang voor strandplevier. Als kernopgave is nu geformuleerd dat er 'ruimte' moet zijn voor natuurlijke verstuing. Voor het herstel van strandplevier, en ook andere broedvogels van dynamische zoute kustmilieus zoals bontbekplevier en dwergstern, is ook een uitbreiding van het oppervlak noodzakelijk. Daarnaast is het terugdringen van (menselijke) verstoring nodig.

Conclusie:

Het landelijke hersteldoel dient te zijn uitbreiding omvang en kwaliteit leefgebied voor herstel populatie strandplevier van minimaal 500 broedparen (in plaats van 400 broedparen). De resterende 99 paren dienen verdeeld te worden over de gebieden die voor strandplevier zijn aangewezen, waaronder Duinen Vlieland.

Dwergstern

Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is terecht een hersteldoel van minimaal 800 broedpaar voor dwergstern geformuleerd. Het belang van de Nederlandse populatie in de EU is relatief groot. In tegenstelling tot veel andere kustvogels is de voedselsituatie voor dwergstern waarschijnlijk niet beperkend; het ontbreekt daarentegen met name aan broedhabitat en rust. Het scheppen van goede omstandigheden voor broedgelegenheid is daardoor relatief eenvoudig. Toename van het aantal kolonies - en daarmee uitbreiding van de verspreiding - is van groot belang. Behalve een minimum aantal per gebied zou ook een minimaal aantal kolonies moeten worden opgenomen in de doelstelling. De recente lichte toename laat zien dat herstel mogelijk is. Ambitieuzer hersteldoelen zijn daarom zowel noodzakelijk als haalbaar.

Met 99% broedt vrijwel de gehele Nederlandse populatie dwergsterns in Natura 2000 gebieden. De som van de gebiedsdoelen is echter slechts 525. Vogelbescherming Nederland wijst erop dat het noodzakelijk is dat ook de resterende 275 broedparen vertaald moet worden naar gebiedsdoelen. Mogelijkheden voor toewijzing van extra broedparen bestaan voor de Natura 2000 gebieden in het Waddengebied, waaronder Duinen Vlieland.

Conclusie:

Aangezien broedgelegenheid een belangrijke beperkende factor is, dient in het doel een minimaal aantal kolonies per gebied te worden opgenomen. Dit geeft een betere invulling aan herstel dan alleen een beoogd aantal broedparen. Verder is het

noodzakelijk dat in totaal 275 broedparen aan de bestaande gebiedsdoelen worden toegevoegd om het landelijke hersteldoel te halen. Mogelijkheid voor toewijzing als complementair doel bestaat in het Natura 2000-gebied Duinen Vlieland.

Velduil

Voor velduil wordt landelijk gestreefd naar herstel van tenminste vijf sleutelpopulaties van ieder tenminste 20 broedparen, om uiteindelijk tot een landelijke populatie van tenminste 100 broedparen te komen. Dit ambitieuze doel blijkt echter niet uit de aanwijzingsbesluiten voor het Waddengebied, waar momenteel 92% van de Nederlandse populatie (in Natura 2000-gebieden) voorkomt. Wanneer namelijk de gebiedsdoelen van de zes gebieden worden opgeteld (= 57 broedparen), wordt de bijdrage van de Waddeneilanden aan het landelijke hersteldoel bij lange na niet gehaald. Verhogen van de herstelopgaven voor velduil in de Natura 2000 gebieden op de Waddeneilanden, waaronder Duinen Vlieland, is daarom noodzakelijk.

Grootste knelpunten voor de velduil is op dit moment verstoring, en verslechtering van voedselaanbod onder invloed van verruiging van de duinvegetatie. Voor het herstel van velduil is het terecht dat als kernopgave is opgenomen de uitbreiding oppervlak en kwaliteitsverbetering van grijze duinen. Ook open natte duinvalleien zijn belangrijk voor velduil. Daarom is naast verbetering kwaliteit, het ook noodzakelijk dat de uitbreiding van het oppervlak open natte duinvalleien (H2190) onderdeel wordt van de kernopgave.

Conclusie:

Het landelijk streven naar vijf sleutelpopulaties van 20 paar dient tot uitdrukking te komen in de aanwijzingsbesluiten voor Natura2000 gebieden van het Waddengebied, waaronder Duinen Vlieland. Daartoe dient de kernopgave voor Open natte duinvalleien ook betrekking hebben op uitbreiding van het oppervlak van dit habitat (H2190). De kernopgave voor open vochtige duinvalleien dient net als in Duinen en Lage Land Texel ook in Duinen Vlieland de status *sense of urgency* te krijgen.

Paapje

Het paapje is in Nederland sterk achteruitgegaan in aantal en verspreiding. Van het landelijke doel van 2.000 paar komt momenteel slechts 200 paar tot uitdrukking in de gebiedsdoelen. Zelfs als wordt uitgegaan van de 25% van de populatie die momenteel in Natura 2000-gebieden voorkomt (500 paar), dan nog is deze doelstelling te laag. Het huidige percentage in Natura 2000-gebieden zou echter niet als referentie gebruikt moeten worden. Wat de verspreiding betreft valt vooral op dat nagenoeg de gehele kustzone is verlaten. Voedselgebrek als gevolg van verruiging en verdroging van de duinen is hiervoor de belangrijkste oorzaak (SOVON, 2002). Herstel van deze situatie is dringend gewenst, hetgeen een verhoging van het percentage in Natura 2000-gebieden zou betekenen. Daaruit volgt dat voor het Waddengebied een hoger aantal zou moeten worden nagestreefd dan de huidige 35 paar. De soort heeft in het verleden op alle Waddeneilanden gebreed, het meest recent op Texel, Terschelling en Schiermonnikoog. De Waddeneilanden kunnen gezamenlijk een sleutelpopulatie van 100-120 paar herbergen. Mogelijkheden voor toewijzing van extra broedparen bestaan voor de Natura 2000 gebieden in het Waddengebied, waaronder Duinen Vlieland.

Voor het herstel van paapje is de kernopgave voor 'Open vochtige duinvalleien' van groot belang. Deze kernopgave dient vergelijkbaar met Duinen en Lage Land van Texel ook in het gebied Duinen Vlieland de status *sense of urgency* te krijgen. Hiermee wordt noodzakelijk herstel van voor paapje essentieel habitat onderlijnd.

Conclusie:

Voor het paapje moeten (complementaire) hersteldoelen worden geformuleerd voor alle Natura 2000-gebieden op de Waddeneilanden, waaronder Duinen Vlieland, zodanig dat gezamenlijk een sleutelpopulatie van minimaal 100 paar wordt gerealiseerd. De kernopgave voor open vochtige duinvalleien dient net als in Duinen en Lage Land Texel ook in Duinen Vlieland de status *sense of urgency* te krijgen.

Tapuit

Voor de tapuit wordt landelijk gestreefd naar uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van een populatie van tenminste 2.000 paren verdeeld over ten minste 20 sleutelpopulaties van tenminste 100 paar. De staat van instandhouding is zeer ongunstig voor de aspecten: verspreiding, populatie, leefgebied en toekomst. Herbezetting van het oorspronkelijke areaal is essentieel voor herstel van de landelijke populatie. Het is dan ook terecht dat voor vier van de vijf Waddeneilanden een hersteldoel is opgenomen, waarbij het in drie gevallen om een sleutelpopulatie gaat. Als we echter in overweging nemen dat momenteel 73% van de Nederlandse broedvogelpopulatie voorkomt in Natura 2000-gebieden, zou het totaal van de gebiedsdoelen in de buurt van 1460 broedparen moeten komen. Dit ligt nu echter rond de 600 paar. Daarmee is het risico erg groot dat het landelijke doel niet wordt bereikt. Er liggen belangrijke opgaven op de zandgronden en langs de kust van het vasteland, in gebieden die in de eerste tranche zijn aangewezen. Niettemin vormen de Waddeneilanden een belangrijk bolwerk en een potentiële bron voor herstel elders. Hieruit volgt dat de doelstellingen genoemde aantallen voor de Waddeneilanden, waaronder Duinen Vlieland, naar boven dienen te worden bijgesteld zodat een groot deel van de nu ontbrekende broedparen in de gebiedsdoelen zijn opgenomen.

De belangrijkste knelpunten voor tapuit zijn verslechterend broedbiotoop door afname van konijnenholen, en verslechterend voedselbiotoop door afname van kortgrazige, kruidenrijke vegetaties met goed voedselaanbod. Voor het herstel van tapuit is daarom terecht de kernopgave uitbreiding en herstel kwaliteit 'Grijze duinen' geformuleerd en heeft deze herstelopgave de status *sense of urgency* meegekregen.

Conclusie:

De Waddeneilanden zijn een belangrijk bolwerk voor tapuit. Voor het behalen van de landelijke herstelopgave is het noodzakelijk dat de gebiedsdoelen voor tapuit in het Waddengebied, waaronder Duinen Vlieland, sterk verhoogd worden.

Grauwe klauwier

De grauwe klauwier is in Nederland sterk achteruitgegaan in aantal en verspreiding. Wat de verspreiding betreft valt vooral op dat nagenoeg de gehele kustzone is verlaten. Voedselgebrek als gevolg van verruiging en verdroging van de duinen is hiervoor de belangrijkste oorzaak geweest (SOVON, 2002). Grauwe klauwier heeft daarom terecht een herstelopgave gekregen tot een populatie van minimaal 250 broedpaar. Echter, de som van de gebiedsdoelen van gebieden aangewezen voor grauwe klauwier is slechts 170. Zelfs als de huidige verdeling van de populatie binnen en buiten de NATURA 2000 gebieden gelijk blijft, betekent dit dat onvoldoende broedparen aan gebieden zijn toegekend.

Gezien het grote historische belang van de Nederlandse duingebieden op de Waddeneilanden (SOVON, 2002), waaronder Duinen Vlieland, is het wenselijk en voor de

hand liggend dat voor alle waddeneilanden een (complementaire) herstelopgave voor grauwe klauwier wordt geformuleerd. Overigens blijkt uit de recente analyses voor het Beschermingsplan Duin- en Kustvogels dat voor de landelijke duurzame instandhouding van grauwe klauwier het noodzakelijk is dat er een broedpopulatie is van 80 paar voor de Wadden en het Noord-Hollands duingebied

De kernopgave voor 'grijze duinen', die voor vrijwel alle eilanden de status *sense of urgency* heeft meegekregen, draagt bij aan de haalbaarheid van deze doelen.

Conclusie:

Naar de mening van Vogelbescherming Nederland dienen voor grauwe klauwier (complementaire) hersteldoelen te worden geformuleerd voor alle Waddeneilanden, waaronder Duinen Vlieland.

Duinen Terschelling:

1. Kernopgaven

Voor het gebied 'Duinen Terschelling' zijn in het gebiedendocument 4 kernopgaven geformuleerd. In aansluiting op hetgeen wij hierboven reeds over de omvang en status van de kernopgaven hebben gesteld, willen wij over de kernopgaven van dit gebied het volgende opmerken.

- f. Voor het herstel van broedvogels van dynamische zoute kustmilieus zoals bontbekplevier, strandplevier en dwergstern, is ruimte voor natuurlijke verstuiving noodzakelijk. Daarom is het nodig dat voor dit gebied de kernopgave 2.01 'Witte duinen en embryonale duinen' (H2110, H2120) voor dit gebied een uitbreidingsopgave krijgt.
- g. Verder constateren wij dat voor een aantal aan open duinvalleien gebonden broedvogelsoorten een herstelopgave aan de orde is of zou moeten zijn. Om dit herstel te faciliteren is het noodzakelijk dat het habitatype 'open vochtige duinvalleien' (H2190) wordt vergroot. Daartoe is het gewenst dat ook kernopgave 2.05 'Open vochtige Duinvalleien' in plaats van op behoud van de oppervlakte, gericht wordt op uitbreiding van de oppervlakte van dit habitatype.
- h. Gelet op het belang van H2190 voor enkele zeer kwetsbare vogelsoorten is een *sense of urgency* bij deze laatste kernopgave (2.05) naar onze mening gewenst.

Conclusie:

Wij verzoeken u de kernopgave 2.01 en kernopgave 2.05 zo te passen dat deze uitbreiding van de oppervlakten van de betreffende habitats beogen en kernopgave 2.05 met een *sense of urgency* door te vertalen in een concrete opgave voor het betreffende habitat.

2. Doelen broedvogels

Voor een selectie van broedvogelsoorten hebben wij geanalyseerd hoe de landelijke doelen uit het Natura 2000 Doelendocument (2006) zich vertalen in de gebiedsdoelen van Duinen Terschelling.

Blauwe kiekendief

Voor blauwe kiekendief wordt landelijk gestreefd naar herstel van tenminste vijf sleutelpopulaties van ieder tenminste 20-40 broedparen en een landelijke populatie van tenminste 250 broedparen. Vanwege de sterke inkrimping van het verspreidingsgebied

komt circa 95% van de huidige Nederlandse populatie voor in Natura 2000-gebieden op de Waddeneilanden (Willems et al. 2006). Echter, het gezamenlijke instandhoudingdoel in deze gebieden is slechts 113 broedpaar. Hieruit moet geconcludeerd dat omwille van het halen van de landelijke hersteldoel hogere streefwaarden nodig zijn in het overgrote deel van de gebieden, waaronder Duinen Terschelling.

Om dit herstel te faciliteren is het noodzakelijk dat de kernopgave 'open vochtige duinvalleien' wordt aangepast. Dit landschapselement is belangrijk als broed- en foerageergebied voor blauwe kiekendief. Als kernopgave is in plaats van behoud van het oppervlak, een uitbreiding noodzakelijk.

Conclusie:

De gezamenlijke hersteldoelen van de Natura 2000 gebieden in het Waddengebied, waar 95% van de populatie voorkomt, zijn onvoldoende voor de landelijke herstelopgave. Een extra toewijzing van in totaal 125 paar is noodzakelijk in de Natura 2000 gebieden in het Waddengebied, waaronder Duinen Terschelling. Omwille van dit herstel is het verder noodzakelijk dat in dit gebied het oppervlak 'Open vochtige duinvalleien' (H2190) wordt uitgebreid. De kernopgave voor open vochtige duinvalleien verdient net als in Duinen en Lage Land Texel de status *sense of urgency*.

Bontbekplevier

Ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is slechts een behouddoel geformuleerd voor bontbekplevier. Het belang van de Nederlandse populatie in de EU is relatief groot. Het landelijke doel is 400 paar waarvan 60% voorkomt in Natura 2000 gebieden. Het totaal van de gebiedsdoelen is echter 215 broedpaar, wat betekent dat zelfs bij een gelijke verdeling binnen en buiten Natura 2000 gebieden, er nog 25 extra broedparen aan gebieden moeten worden toegedeeld.

Gezien de condities in het Waddengebied is het logisch deze extra paren toe te bedelen aan de Natura 2000 in het waddengebied, waaronder de Duinen Terschelling.

Witte en embryonale duinen zijn van groot belang voor bontbekplevier. Als kernopgave is nu geformuleerd dat er 'ruimte' moet zijn voor natuurlijke verstuing. Voor het herstel van bontbekplevier, en ook andere broedvogels van dynamische zoute kustmilieus zoals strandplevier en dwergstern, is ook een uitbreiding van het oppervlak van deze habitats (H2110, H2120) noodzakelijk. Daarnaast is het terugdringen van (menselijke) verstoring nodig.

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland constateert dat de gezamenlijke gebiedsdoelen voor bontbekplevier onvoldoende zijn voor het realiseren van de landelijke behoudsdoelstelling. Minimaal 25 extra broedparen moeten verdeeld worden over Natura 2000 gebieden, waaronder Duinen Terschelling. Tevens is in dit gebied voor wat betreft de kernopgave 'Witte en embryonale duinen' (H2110, H2120) een streven naar uitbreiding in oppervlakte noodzakelijk.

Strandplevier

Uit de recente analyses voor het Beschermingsplan Duin- en Kustvogels, blijkt dat voor duurzame instandhouding van strandplevier het noodzakelijk is dat er een landelijke broedpopulatie is van 500 broedparen (bureau Waardenburg basisrapport beschermingsplan duin- en kustvogels, in prep.). Het nu geformuleerde landelijke hersteldoel van 400 broedparen is daarmee te laag.

Momenteel komt driekwart van de broedpopulatie strandplevier voor in Natura 2000 gebieden. Uitgaande van een landelijk herstel naar 500 broedpaar betekent dit – bij gelijke verdeling over Natura2000 en niet-Natura2000 gebieden – dat deze gebieden aan minimaal 375 paar ruimte zouden moeten bieden. Opgeteld zijn de gebiedsdoelen voor Natura2000 gebieden voor strandplevier echter slechts 276 paar. Omwille van het behalen van het landelijke doel is het daarom noodzakelijk dat de herstelopgave van een groot deel van de geschikte Natura2000 gebieden naar boven toe moet worden bijgesteld. In totaal is 99 paar extra nodig voor het behalen van een landelijke broedpopulatie van 500 exemplaren.

Gezien de discrepantie tussen de som van de gebiedsdoelen en de landelijke herstelopgave is het noodzakelijk dat de herstelopgave voor strandplevier in de Natura 2000 gebieden in het Waddengebied, waaronder Duinen Terschelling, wordt uitgebreid.

Witte en embryonale duinen zijn van groot belang voor strandplevier. Als kernopgave is nu geformuleerd dat er 'ruimte' moet zijn voor natuurlijke verstuing. Voor het herstel van strandplevier, en ook andere broedvogels van dynamische zoute kustmilieus zoals bontbekplevier en dwergstern, is ook een uitbreiding van het oppervlak van dit habitat noodzakelijk. Daarnaast is het terugdringen van (menselijke) verstoring nodig.

Conclusie:

Het landelijke hersteldoel dient te zijn uitbreiding omvang en kwaliteit leefgebied voor herstel populatie strandplevier van minimaal 500 broedparen (in plaats van 400 broedparen). De resterende 99 paren dienen verdeeld te worden over de gebieden die voor strandplevier zijn aangewezen, waaronder Duinen Terschelling.

Dwergstern

Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is terecht een hersteldoel van minimaal 800 broedpaar voor dwergstern geformuleerd. Het belang van de Nederlandse populatie in de EU is relatief groot. In tegenstelling tot veel andere kustvogels is de voedselsituatie voor dwergstern waarschijnlijk niet beperkend; het ontbreekt daarentegen met name aan broedhabitat en rust. Het scheppen van goede omstandigheden voor broedgelegenheid is daardoor relatief eenvoudig. Toename van het aantal kolonies - en daarmee uitbreiding van de verspreiding - is van groot belang. Behalve een minimum aantal per gebied zou ook een minimaal aantal kolonies moeten worden opgenomen in de doelstelling. De recente lichte toename laat zien dat herstel mogelijk is. Ambitieuzer hersteldoelen zijn daarom zowel noodzakelijk als haalbaar.

Met 99% broedt vrijwel de gehele Nederlandse populatie dwergsterns in Natura 2000 gebieden. De som van de gebiedsdoelen is echter slechts 525. Vogelbescherming Nederland wijst erop dat het noodzakelijk is dat ook de resterende 275 broedparen vertaald moet worden naar gebiedsdoelen. Mogelijkheden voor toewijzing van extra broedparen bestaan voor de Natura 2000 gebieden in het Waddengebied, waaronder Duinen Terschelling.

Conclusie:

Aangezien broedgelegenheid een belangrijke beperkende factor is, dient in het doel een minimaal aantal kolonies per gebied te worden opgenomen. Verder is het noodzakelijk dat in totaal 275 broedparen aan de bestaande gebiedsdoelen worden toegevoegd om het landelijke hersteldoel te halen. Mogelijkheid voor extra toewijzing bestaat in het Natura 2000-gebied Duinen Terschelling.

Velduil

Voor velduil wordt landelijk gestreefd naar herstel van tenminste vijf sleutelpopulaties van ieder tenminste 20 broedparen, om uiteindelijk tot een landelijke populatie van tenminste 100 broedparen te komen. Dit ambitieuze doel blijkt echter niet uit de aanwijzingsbesluiten voor het Waddengebied, waar momenteel 92% van de Nederlandse populatie (in Natura 2000-gebieden) voorkomt. Wanneer namelijk de gebiedsdoelen van de zes gebieden worden opgeteld (= 57 broedparen), wordt de bijdrage van de Waddeneilanden aan het landelijke hersteldoel bij lange na niet gehaald. Verhogen van de herstelopgaven voor velduil in de Natura 2000gebieden op de Waddeneilanden, waaronder Duinen Terschelling, is daarom noodzakelijk.

Grootste knelpunten voor de velduil is op dit moment verstoring, en verslechtering van voedselaanbod onder invloed van verruiging van duinvegetatie. Voor het herstel van velduil is het terecht dat als kernopgave is opgenomen de uitbreiding oppervlak en kwaliteitsverbetering van grijze duinen. Ook open natte duinvalleien zijn belangrijk voor velduil. Daarom is naast verbetering kwaliteit, het ook noodzakelijk dat de uitbreiding van het oppervlak onderdeel wordt van de kernopgave.

Conclusie:

Het landelijk streven naar vijf sleutelpopulaties van 20 paar dient tot uitdrukking te komen in de aanwijzingsbesluiten voor Natura 2000gebieden van het Waddengebied, waaronder Duinen Terschelling. Daartoe dient de kernopgave voor Open natte duinvalleien ook betrekking hebben op uitbreiding van het oppervlak. De kernopgave voor open vochtige duinvalleien verdiend net als in Duinen en Lage Land Texel de status *sense of urgency*.

Paapje

Het paapje is in Nederland sterk achteruitgegaan in aantal en verspreiding. Van het landelijke doel van 2.000 paar komt momenteel slechts 200 paar tot uitdrukking in de gebiedsdoelen. Zelfs als wordt uitgegaan van de 25% van de populatie die momenteel in NATURA 2000-gebieden voorkomt (500 paar), dan nog is deze doelstelling te laag. Het huidige percentage in NATURA 2000-gebieden zou echter niet als referentie gebruikt moeten worden. Wat de verspreiding betreft valt vooral op dat nagenoeg de gehele kustzone is verlaten. Voedselgebrek als gevolg van verruiging en verdroging van de duinen is hiervoor de belangrijkste oorzaak (SOVON, 2002). Herstel van deze situatie is dringend gewenst, hetgeen een verhoging van het percentage in NATURA 2000-gebieden zou betekenen. Daaruit volgt dat voor het Waddengebied een hoger aantalsdoel zou moeten worden nagestreefd dan de huidige 35 paar. De soort heeft in het verleden op alle Waddeneilanden gebroed, het meest recent op Texel, Terschelling en Schiermonnikoog. De Waddeneilanden kunnen gezamenlijk een sleutelpopulatie van 100-120 paar herbergen. Mogelijkheden voor toewijzing van extra broedparen bestaan voor de NATURA 2000 gebieden in het Waddengebied, waaronder Duinen Terschelling..

Voor het herstel van paapje is de kernopgave voor 'Open vochtige duinvalleien'. Deze kernopgave voor Duinen Terschelling dient vergelijkbaar met Duinen en Lage Land van Texel de status *sense of urgency* te krijgen. Hiermee wordt de noodzaak van herstel van voor dit voor het paapje essentiële habitat onderstreept.

Conclusie:

Voor het paapje moeten (complementaire) hersteldoelen worden geformuleerd voor alle Natura 2000-gebieden op de Waddeneilanden, waaronder Duinen Terschelling, zodanig dat gezamenlijk een sleutelpopulatie van minimaal 100 paar wordt

gerealiseerd. De kernopgave voor open vochtige duinvalleien verdient net als in Duinen en Lage Land Texel de status *sense of urgency*.

Tapuit

Voor de tapuit wordt landelijk gestreefd naar uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van een populatie van tenminste 2.000 paren verdeeld over ten minste 20 sleutelpopulaties van tenminste 100 paar. De staat van instandhouding is zeer ongunstig voor de aspecten: verspreiding, populatie, leefgebied en toekomst. Herbezetting van het oorspronkelijke areaal is essentieel voor herstel van de landelijke populatie. Het is dan ook terecht dat voor vier van de vijf Waddeneilanden een hersteldoel is opgenomen, waarbij het in drie gevallen om een sleutelpopulatie gaat. Als we echter in overweging nemen dat momenteel 73% van de Nederlandse broedvogelpopulatie voorkomt in NATURA 2000-gebieden, zou het totaal van de gebiedsdoelen in de buurt van 1460 broedparen moeten komen. Dit ligt nu echter rond de 600 paar. Daarmee is het risico erg groot dat het landelijke doel niet wordt bereikt. Er liggen belangrijke opgaven op de zandgronden en langs de kust van het vasteland, in gebieden die in de eerste tranche zijn aangewezen. Niettemin vormen de Waddeneilanden een belangrijk bolwerk en een potentiële bron voor herstel elders. Hieruit volgt dat de in de doelstellingen genoemde aantallen voor de Waddeneilanden, waaronder Duinen Terschelling, naar boven dienen te worden bijgesteld, zodat een groot deel van de nu ontbrekende broedparen in de gebiedsdoelen zijn opgenomen.

De belangrijkste knelpunten voor tapuit zijn verslechterend broedbiotoop door afname van konijnenholen, en verslechterend voedselbiotoop door afname van kortgrazige, kruidenrijke vegetaties met goed voedselaanbod. Voor het herstel van tapuit is daarom terecht de kernopgave uitbreiding en herstel kwaliteit 'Grijze duinen' geformuleerd en heeft deze herstelopgave de status *sense of urgency* meegekregen.

Conclusie:

De Waddeneilanden zijn een belangrijk bolwerk voor tapuit. Voor het behalen van de landelijke herstelopgave is het noodzakelijk dat de gebiedsdoelen voor tapuit in het Waddengebied, waaronder Duinen Terschelling, sterk verhoogd worden.

Grauwe klauwier

De grauwe klauwier is in Nederland sterk achteruitgegaan in aantal en verspreiding. Wat de verspreiding betreft valt vooral op dat nagenoeg de gehele kustzone is verlaten. Voedselgebrek als gevolg van verruiging en verdroging van de duinen is hiervoor de belangrijkste oorzaak geweest (SOVON, 2002). Grauwe klauwier heeft daarom terecht een herstelopgave gekregen tot een populatie van minimaal 250 broedpaar. Echter, de som van de gebiedsdoelen van gebieden aangewezen voor grauwe klauwier is slechts 170. Zelfs als de huidige verdeling van de populatie binnen en buiten de NATURA 2000 gebieden gelijk blijft, betekent dit dat onvoldoende broedparen aan gebieden zijn toegekend.

Gezien het grote historische belang van de Nederlandse duingebieden op de Waddeneilanden (SOVON, 2002), waaronder Duinen Terschelling, is het wenselijk en voor de hand liggend dat voor alle waddeneilanden een (complementaire) herstelopgave voor grauwe klauwier wordt geformuleerd. Overigens blijkt uit de recente analyses voor het Beschermingsplan Duin- en Kustvogels dat voor de landelijke duurzame instandhouding van grauwe klauwier het noodzakelijk is dat er een broedpopulatie is van 80 paar voor de Wadden en het Noord-Hollands duingebied.

De kernopgave voor 'grijze duinen', die voor vrijwel alle eilanden de status *sense of urgency* heeft meegekregen, draagt bij aan de haalbaarheid van deze doelen.

Conclusie:

Naar de mening van Vogelbescherming Nederland dienen voor grauwe klauwier (complementaire) hersteldoelen te worden geformuleerd voor alle Waddeneilanden, waaronder Duinen Terschelling.

Duinen Ameland:

1. Kernopgaven

Voor het gebied 'Duinen Ameland' zijn in het gebiedendocument 4 kernopgaven geformuleerd. In aansluiting op hetgeen wij hierboven reeds over de omvang en status van de kernopgaven hebben gesteld, willen wij over de kernopgaven van dit gebied het volgende opmerken.

- i. Wij constateren dat voor een aantal aan open duinvalleien gebonden broedvogelsoorten een herstelopgave aan de orde is of zou moeten zijn. Om dit herstel te faciliteren is het noodzakelijk dat het habitatype 'open vochtige duinvalleien' (H2190) wordt vergroot. Daartoe is het gewenst dat ook kernopgave 2.05 'Open vochtige Duinvalleien' in plaats van op behoud van de oppervlakte, gericht wordt op uitbreiding van de oppervlakte van dit habitatype.
- j. Gelet op het belang van H2190 voor enkele zeer kwetsbare vogelsoorten is een *sense of urgency* bij deze kernopgave (2.05) naar onze mening gewenst.

Conclusie:

Wij verzoeken u de kernopgave 2.05 zo te passen dat deze uitbreiding van de oppervlakten van de betreffende habitats beogen en deze opgave met een *sense of urgency* door te vertalen in een concrete opgave voor het betreffende habitat.

2. Doelen broedvogels

Voor een selectie van broedvogelsoorten hebben wij geanalyseerd hoe de landelijke doelen uit het Natura 2000 Doelendocument (2006) zich vertalen in de gebiedsdoelen van Duinen Ameland.

Eider

Voor de eider is landelijk een behoudsdoel geformuleerd van tenminste 8.000 broedparen. Dit is de ondergrens van de range over de afgelopen 10 jaren. Rond de eeuwwisseling heeft de broedpopulatie een flinke afname laten zien (SOVON, 2002)⁵. De eider bevindt zich momenteel (als broedvogel) in een zeer ongunstige staat van instandhouding en vertoont een negatieve trend. Onvoldoende broedsucces vanwege de huidige slechte voedselsituatie is hiervan een belangrijke oorzaak. Aangezien het relatief belang van Nederland voor eider groot is, achten wij het essentieel dat een landelijk doel van tenminste 9.000 broedpaar geformuleerd wordt, conform het gemiddelde over 1999-2003 (SOVON-informatierapport 2005/09) .

---

⁵ SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2002. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden

Buiten het Waddengebied komt de soort slechts in (zeer) kleine aantallen voor in de Delta. De aantallen zijn daar zo beperkt dat in de Delta vooralsnog geen doelen voor de eider zijn opgenomen. De landelijke doelstelling moet dus vrijwel geheel in het Waddengebied gerealiseerd worden. Het totaal van de doelen in het Waddengebied (alle aanwijzingen 'Waddentranche') komt echter op slechts 7.510 broedpaar. Dat is dus onvoldoende om de landelijke doelstelling te realiseren.

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland verzoekt u het landelijk doel voor Eider (broedvogel) te verhogen van 8.000 naar 9000 paar in de definitieve aanwijzingsbeschikkingen. Wij verzoeken u de opgave voor de overige 1500 broedparen toe te delen aan de Natura2000-gebieden in het Waddengebied die mede voor de soort zijn aangewezen, waaronder Duinen Ameland.

Blauwe kiekendief

Voor blauwe kiekendief wordt landelijk gestreefd naar herstel van tenminste vijf sleutelpopulaties van ieder tenminste 20-40 broedparen en een landelijke populatie van tenminste 250 broedparen. Vanwege de sterke inkrimping van het verspreidingsgebied komt circa 95% van de huidige Nederlandse populatie voor in Natura 2000-gebieden op de Waddeneilanden (Willems et al. 2006). Echter, het gezamenlijke instandhoudingdoel in deze gebieden is slechts 113 broedpaar. Hieruit moet geconcludeerd dat omwille van het halen van de landelijke hersteldoel hogere streefwaarden nodig zijn in het overgrote deel van de gebieden, waaronder Duinen Ameland.

Om dit herstel te faciliteren is het noodzakelijk dat de kernopgave 'open vochtige duinvalleien' wordt aangepast. Dit landschapselement is belangrijk als broed- en foerageergebied voor blauwe kiekendief. Als kernopgave is in plaats van behoud van het oppervlak, een uitbreiding noodzakelijk.

Conclusie:

De gezamenlijke hersteldoelen van de N2000 gebieden in het Waddengebied, waar 95% van de populatie voorkomt, zijn onvoldoende voor de landelijke herstelopgave. Een extra toewijzing van in totaal 125 paar is noodzakelijk in de N2000 gebieden in het Waddengebied, waaronder Duinen Ameland. Omwille van dit herstel is het verder noodzakelijk dat in dit gebied het oppervlak 'Open vochtige duinvalleien' (H2190) wordt uitgebreid. De kernopgave voor open vochtige duinvalleien in dit gebied verdient net als in Duinen en Lage Land Texel de status *sense of urgency*.

Bontbekplevier

Ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is slechts een behouddoel geformuleerd voor bontbekplevier. Het belang van de Nederlandse populatie in de EU is relatief groot. Het landelijke doel is 400 paar waarvan 60% voorkomt in N2000 gebieden. Het totaal van de gebiedsdoelen is echter 215 broedpaar, wat betekent dat zelfs bij een gelijke verdeling binnen en buiten N2000 gebieden, er nog 25 extra broedparen aan gebieden moeten worden toegedeeld.

Gezien de condities in het Waddengebied is het logisch deze extra paren toe te bedelen aan de N2000 in het waddengebied, waaronder de Duinen Ameland.

Witte en embryonale duinen zijn van groot belang voor bontbekplevier. Als kernopgave is nu geformuleerd dat er 'ruimte' moet zijn voor natuurlijke verstuing. Voor het herstel van bontbekplevier, en ook andere broedvogels van dynamische zoute kustmilieus zoals

strandplevier en dwergstern, is ook een uitbreiding van het oppervlak noodzakelijk. Daarnaast is het terugdringen van (menselijke) verstoring nodig.

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland constateert dat de gezamenlijke gebiedsdoelen voor bontbekplevier onvoldoende zijn voor het realiseren van de landelijke behoudsdoelstelling. Minimaal 25 extra broedparen moeten verdeeld worden over N2000 gebieden, waaronder Duinen Ameland. Tevens is in dit gebied de kernopgave 'Witte en embryonale duinen' een uitbreiding in oppervlakte noodzakelijk.

Strandplevier

Uit de recente analyses voor het Beschermingsplan Duin- en Kustvogels, blijkt dat voor duurzame instandhouding van strandplevier het noodzakelijk is dat er een landelijke broedpopulatie is van 500 broedparen (bureau Waardenburg basisrapport beschermingsplan duin- en kustvogels, in prep.). Het nu geformuleerde landelijke hersteldoel van 400 broedparen is daarmee te laag.

Momenteel komt driekwart van de broedpopulatie strandplevier voor in Natura 2000 gebieden. Uitgaande van een landelijk herstel naar 500 broedpaar betekent dit – bij gelijke verdeling over Natura2000 en niet-Natura2000 gebieden – dat deze gebieden aan minimaal 375 paar ruimte zouden moeten bieden. Opgeteld zijn de gebiedsdoelen voor Natura2000 gebieden voor strandplevier echter slechts 276 paar. Omwille van het behalen van het landelijke doel is het daarom noodzakelijk dat de herstelopgave van een groot deel van de geschikte Natura2000 gebieden naar boven toe moet worden bijgesteld. In totaal is 99 paar extra nodig voor het behalen van een landelijke broedpopulatie van 500 exemplaren.

Gezien de discrepantie tussen de som van de gebiedsdoelen en de landelijke herstelopgave is het noodzakelijk dat de herstelopgave voor strandplevier in de N2000 gebieden in het Waddengebied, waaronder Duinen Ameland wordt uitgebreid.

Witte en embryonale duinen zijn van groot belang voor strandplevier. Als kernopgave is nu geformuleerd dat er 'ruimte' moet zijn voor natuurlijke verstuiwing. Voor het herstel van strandplevier, en ook andere broedvogels van dynamische zoute kustmilieus zoals bontbekplevier en dwergstern, is ook een uitbreiding van het oppervlak van de betreffende habitats (H2110, H2120) noodzakelijk. Daarnaast is het terugdringen van (menselijke) verstoring nodig.

Conclusie:

Het landelijke hersteldoel dient te zijn uitbreiding omvang en kwaliteit leefgebied voor herstel populatie strandplevier van minimaal 500 broedparen (in plaats van 400 broedparen). De resterende 99 paren dienen verdeeld te worden over de gebieden die voor strandplevier zijn aangewezen, waaronder Duinen Ameland.

Dwergstern

Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is terecht een hersteldoel van minimaal 800 broedpaar voor dwergstern geformuleerd. Het belang van de Nederlandse populatie in de EU is relatief groot. In tegenstelling tot veel andere kustvogels is de voedselsituatie voor dwergstern waarschijnlijk niet beperkend; het ontbreekt daarentegen met name aan broedhabitat en rust. Het scheppen van goede omstandigheden voor broedgelegenheid is daardoor relatief eenvoudig. Toename van het

aantal kolonies - en daarmee uitbreiding van de verspreiding - is van groot belang. Behalve een minimum aantal per gebied zou ook een minimaal aantal kolonies moeten worden opgenomen in de doelstelling. De recente lichte toename laat zien dat herstel mogelijk is. Ambitieuzer hersteldoelen zijn daarom zowel noodzakelijk als haalbaar.

Met 99% broedt vrijwel de gehele Nederlandse populatie dwergsterns in N2000 gebieden. De som van de gebieddoelen is echter slechts 525. Vogelbescherming Nederland wijst erop dat het noodzakelijk is dat ook de resterende 275 broedparen vertaald moet worden naar gebiedsdoelen. Mogelijkheden voor toewijzing van extra broedparen bestaan voor de N2000 gebieden in het Waddengebied, waaronder Duinen Ameland.

Conclusie:

Aangezien broedgelegenheid een belangrijke beperkende factor is, dient in het doel een minimaal aantal kolonies per gebied te worden opgenomen. Dit geeft een betere invulling aan herstel dan alleen een beoogd aantal broedparen. Verder is het noodzakelijk dat in totaal 275 broedparen aan de bestaande gebiedsdoelen worden toegevoegd om het landelijke hersteldoel te halen. Mogelijkheid voor extra toewijzing bestaat in het N2000-gebied Duinen Ameland.

Grote stern

Voor grote stern is een landelijke herstelopgave van 25.000 broedparen geformuleerd. De soort komt niet voor buiten de Natura 2000 gebieden. Echter in deze gebieden is slechts voor 13.500 broedparen een doel gesteld (gebiedsdoelen eerste tranche en waddentranche gezamenlijk). Het resterende, landelijk te herstellen aantal broedparen (11.500) wordt daarmee niet op gebiedsniveau gedekt.

Het argument dat nu op gebiedsniveau gehanteerd wordt, dat ' ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding uitbreiding van de populatie niet direct vereist is, daar zich al jaren lang een geleidelijke toename aftekent' is onvoldoende voor het herstel tot het beoogde aantal van 25.000 broedparen op landelijk niveau van deze soort. Het toedelen van complementaire doelstellingen voor bijvoorbeeld voor een broedkolonie in dit Natura2000-gebied zou kunnen bijdragen aan het beter binnen bereik brengen van die landelijke doelstelling en daarmee een duurzame gunstige staat van instandhouding voor deze soort.

Conclusie:

Het nog niet gelokaliseerde aantal broedparen (11.500) uit de landelijke doelstelling dient expliciet te worden verdeeld over de gebieden waarvoor de soort is aangewezen, eventueel aangevuld met complementaire doelstellingen voor gebieden waar de soort wel voorkomt, maar niet (nog niet of niet meer) kwalificeert. Het gebied Duinen Ameland komt ons inziens in aanmerking voor een complementaire doelstelling voor deze soort.

Velduil

Voor velduil wordt landelijk gestreefd naar herstel van tenminste vijf sleutelpopulaties van ieder tenminste 20 broedparen, om uiteindelijk tot een landelijke populatie van tenminste 100 broedparen te komen. Dit ambitieuze doel blijkt echter niet uit de aanwijzingsbesluiten voor het Waddengebied, waar momenteel 92% van de Nederlandse populatie (in Natura 2000-gebieden) voorkomt. Wanneer namelijk de gebiedsdoelen van de zes gebieden worden opgeteld (= 57 broedparen), wordt de bijdrage van de Waddeneilanden aan het landelijke hersteldoel bij lange na niet gehaald. Verhogen van

de herstelopgaven voor velduil in de Natura 2000 gebieden op de Waddeneilanden, waaronder Duinen Ameland, is daarom noodzakelijk.

Grootste knelpunten voor de velduil is op dit moment verstoring, en verslechtering van voedselaanbod onder invloed van verruiging van duinvegetatie. Voor het herstel van velduil is het terecht dat als kernopgave is opgenomen de uitbreiding oppervlak en kwaliteitsverbetering van grijze duinen. Ook open natte duinvalleien zijn belangrijk voor velduil. Daarom is naast verbetering kwaliteit, het ook noodzakelijk dat de uitbreiding van het oppervlak onderdeel wordt van de kernopgave.

Conclusie:

Het landelijk streven naar vijf sleutelpopulaties van 20 paar dient tot uitdrukking te komen in de aanwijzingsbesluiten voor Natura 2000 gebieden van het Waddengebied, waaronder Duinen Ameland. Daartoe dient de kernopgave voor Open natte duinvalleien ook betrekking hebben op uitbreiding van het oppervlak. De kernopgave voor open vochtige duinvalleien in dit gebied verdient net als in Duinen en Lage Land Texel de status *sense of urgency*.

Paapje

Het paapje is in Nederland sterk achteruitgegaan in aantal en verspreiding. Van het landelijke doel van 2.000 paar komt momenteel slechts 200 paar tot uitdrukking in de gebiedsdoelen. Zelfs als wordt uitgegaan van de 25% van de populatie die momenteel in N2000-gebieden voorkomt (500 paar), dan nog is deze doelstelling te laag. Het huidige percentage in N2000-gebieden zou echter niet als referentie gebruikt moeten worden. Wat de verspreiding betreft valt vooral op dat nagenoeg de gehele kustzone is verlaten. Voedselgebrek als gevolg van verruiging en verdroging van de duinen is hiervoor de belangrijkste oorzaak (SOVON, 2002). Herstel van deze situatie is dringend gewenst, hetgeen een verhoging van het percentage in N2000-gebieden zou betekenen. Daaruit volgt dat voor het Waddengebied een hoger aantalsdoel zou moeten worden nagestreefd dan de huidige 35 paar. De soort heeft in het verleden op alle Waddeneilanden gebroed, het meest recent op Texel, Terschelling en Schiermonnikoog. De Waddeneilanden kunnen gezamenlijk een sleutelpopulatie van 100-120 paar herbergen. Mogelijkheden voor toewijzing van extra broedparen bestaan voor de N2000 gebieden in het Waddengebied, waaronder Duinen Ameland.

Voor het herstel van paapje is de kernopgave voor 'Open vochtige duinvalleien'. Deze kernopgave dient vergelijkbaar met Duinen en Lage Land van Texel de status *sense of urgency* te krijgen. Hiermee wordt de noodzaak van herstel van dit voor het paapje essentiële habitat onderstreept.

Conclusie:

Voor het paapje moeten (complementaire) hersteldoelen worden geformuleerd voor alle N2000-gebieden op de Waddeneilanden, waaronder Duinen Vlieland, zodanig dat gezamenlijk een sleutelpopulatie van minimaal 100 paar wordt gerealiseerd. De kernopgave voor open vochtige duinvalleien in dit gebied verdient net als in Duinen en Lage Land Texel de status *sense of urgency*.

Tapuit

Voor de tapuit wordt landelijk gestreefd naar uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van een populatie van tenminste 2.000 paren verdeeld over ten minste 20 sleutelpopulaties van tenminste 100 paar. De staat van instandhouding is zeer ongunstig voor de aspecten: verspreiding, populatie, leefgebied en toekomst.

Herbezetting van het oorspronkelijke areaal is essentieel voor herstel van de landelijke populatie. Het is dan ook terecht dat voor vier van de vijf Waddeneilanden een hersteldoel is opgenomen, waarbij het in drie gevallen om een sleutelpopulatie gaat. Als we echter in overweging nemen dat momenteel 73% van de Nederlandse broedvogelpopulatie voorkomt in Natura 2000-gebieden, zou het totaal van de gebiedsdoelen in de buurt van 1460 broedparen moeten komen. Dit ligt nu echter rond de 600 paar. Daarmee is het risico erg groot dat het landelijke doel niet wordt bereikt. Er liggen belangrijke opgaven op de zandgronden en langs de kust van het vasteland, in gebieden die in de eerste tranche zijn aangewezen. Niettemin vormen de Waddeneilanden een belangrijk bolwerk en een potentiële bron voor herstel elders. Hieruit volgt dat de in de doelstellingen genoemde aantallen voor de Waddeneilanden, waaronder Duinen Ameland, naar boven dienen te worden bijgesteld zodat een groot deel van de nu ontbrekende broedparen in de gebiedsdoelen zijn opgenomen.

De belangrijkste knelpunten voor tapuit zijn verslechterend broedbiotoop door afname van konijnenholen, en verslechterend voedselbiotoop door afname van kortgrazige, kruidenrijke vegetaties met goed voedselaanbod. Voor het herstel van tapuit is daarom terecht de kernopgave uitbreiding en herstel kwaliteit 'Grijze duinen' geformuleerd en heeft deze herstelopgave de status *sense of urgency* meegekregen.

Conclusie:

De Waddeneilanden zijn een belangrijk bolwerk voor tapuit. Voor het behalen van de landelijke herstelopgave is het noodzakelijk dat de gebiedsdoelen voor tapuit in het Waddengebied, waaronder Duinen Ameland, sterk verhoogd worden.

Grauwe klauwier

De grauwe klauwier is in Nederland sterk achteruitgegaan in aantal en verspreiding. Wat de verspreiding betreft valt vooral op dat nagenoeg de gehele kustzone is verlaten. Voedselgebrek als gevolg van verruiging en verdroging van de duinen is hiervoor de belangrijkste oorzaak geweest (SOVON, 2002). Grauwe klauwier heeft daarom terecht een herstelopgave gekregen tot een populatie van minimaal 250 broedpaar. Echter, de som van de gebiedsdoelen van gebieden aangewezen voor grauwe klauwier is slechts 170. Zelfs als de huidige verdeling van de populatie binnen en buiten de N2000 gebieden gelijk blijft, betekent dit dat onvoldoende broedparen aan gebieden zijn toegekend.

Gezien het grote historische belang van de Nederlandse duingebieden op de Waddeneilanden (SOVON, 2002), waaronder Duinen Ameland, is het wenselijk en voor de hand liggend dat voor alle waddeneilanden een (complementaire) herstelopgave voor grauwe klauwier wordt geformuleerd. Overigens blijkt uit de recente analyses voor het Beschermingsplan Duin- en Kustvogels dat voor de landelijke duurzame instandhouding van grauwe klauwier het noodzakelijk is dat er een broedpopulatie is van 80 paar voor de Wadden en het Noord-Hollands duingebied.

De kernopgave voor 'grijze duinen', die voor vrijwel alle eilanden de status *sense of urgency* heeft meegekregen, draagt bij aan de haalbaarheid van deze doelen.

Conclusie:

Naar de mening van Vogelbescherming Nederland dienen voor grauwe klauwier moeten (complementaire) hersteldoelen te worden geformuleerd voor alle Waddeneilanden, waaronder Duinen Ameland.

Duinen Schiermonnikoog:

1. Begrenzing

Ten aanzien van de aanpassing van de begrenzing van het Natura 2000gebied ten oosten van de Badweg (zie Bijlage A, Grenswijziging Vogelrichtlijn) willen we het volgende opmerken.

De nieuwe begrenzing loopt dwars door een duinvallei (Kapenglop) die elders in het aanwijzingsbesluit als zeldzaam habitatype wordt gekenmerkt (namelijk H6410, blauwgrasland). Daarnaast doorsnijdt de grens hier een plas welke deel uitmaakt van een hydrologisch systeem dat van groot belang is voor de instandhouding van o.a.

Groenknolorchis. Deze grenswijziging heeft naar onze mening geen ecologische oorsprong en is derhalve strijdig met de internationale jurisprudentie inzake de selectie en begrenzing van Natura 2000gebieden.

Onder verwijzing naar het gestelde onder punt 8 constateren wij dat de bedoelde vallei in zijn geheel moet worden begrensd als Natura 2000 beschermingszone (VR en HR).

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland verzoekt u de verkleining van het VR-gebied Duinen van Schiermonnikoog, specifiek ten oosten van de Badweg, ongedaan te maken en voor het betreffende gebied alsnog adequate instandhoudingdoelstellingen te formuleren.

2. Kernopgaven

Voor het gebied 'Duinen Schiermonnikoog' zijn in het gebiedendocument 4 kernopgaven geformuleerd. In aansluiting op hetgeen wij hierboven reeds over de omvang en status van de kernopgaven hebben gesteld, willen wij over de kernopgaven van dit gebied het volgende opmerken.

- k. Voor het herstel van broedvogels van dynamische zoute kustmilieus zoals bontbekplevier, strandplevier en dwergstern, is ruimte voor natuurlijke verstuiwing noodzakelijk. Daarom is het nodig dat voor dit gebied de kernopgave 2.01 'Witte duinen en embryonale duinen' (H2110, H2120) voor dit gebied wordt toegevoegd en een uitbreidingsopgave krijgt.
- l. Verder constateren wij dat voor een aantal aan open duinvalleien gebonden broedvogelsoorten een herstelopgave aan de orde is of zou moeten zijn. Om dit herstel te faciliteren is het noodzakelijk dat het habitatype 'open vochtige duinvalleien' (H2190) wordt vergroot. Daartoe is het gewenst dat ook kernopgave 2.05 'Open vochtige Duinvalleien' in plaats van op behoud van de oppervlakte, gericht wordt op uitbreiding van de oppervlakte van dit habitatype.
- m. Gelet op het belang van H2190 voor enkele zeer kwetsbare vogelsoorten is een *sense of urgency* bij deze laatste kernopgave (2.05) naar onze mening gewenst.

Conclusie:

Wij verzoeken u de kernopgave 2.01 en kernopgave 2.05 zo te passen dat deze uitbreiding van de oppervlakten van de betreffende habitats beogen en kernopgave 2.05 met een *sense of urgency* door te vertalen in een concrete opgave voor het betreffende habitat.

3. Doelen broedvogels

Voor een selectie van broedvogelsoorten hebben wij geanalyseerd hoe de landelijke doelen uit het Natura 2000 Doelendocument (2006) zich vertalen in de gebiedsdoelen van Duinen Schiermonnikoog.

Eider

Voor de eider is landelijk een behoudsdoel geformuleerd van tenminste 8.000 broedparen. Dit is de ondergrens van de range over de afgelopen 10 jaren. Rond de eeuwwisseling heeft de broedpopulatie een flinke afname laten zien (SOVON, 2002)⁶. De eider bevindt zich momenteel (als broedvogel) in een zeer ongunstige staat van instandhouding en vertoont een negatieve trend. Onvoldoende broedsucces vanwege de huidige slechte voedselsituatie is hiervan een belangrijke oorzaak. Aangezien het relatief belang van Nederland voor eider groot is, achten wij het essentieel dat een landelijk doel van tenminste 9.000 broedpaar geformuleerd wordt, conform het gemiddelde over 1999-2003 (SOVON-informatierapport 2005/09).

Buiten het Waddengebied komt de soort slechts in (zeer) kleine aantallen voor in de Delta. De aantallen zijn daar zo beperkt dat in de Delta vooralsnog geen doelen voor eider zijn opgenomen. De landelijke doelstelling moet dus vrijwel geheel in het Waddengebied gerealiseerd worden. Het totaal van de doelen in het Waddengebied (alle aanwijzingen 'Waddenranche') komt echter op slechts 7.510 broedpaar. Dat is dus onvoldoende om de landelijke doelstelling te realiseren.

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland verzoekt u het landelijk doel voor Eider (broedvogel) te verhogen van 8.000 naar 9000 paar in de definitieve aanwijzingsbeschikkingen. Wij verzoeken u de opgave voor de overige 1500 broedparen toe te delen aan de Natura 2000gebieden in het Waddengebied die mede voor de soort zijn aangewezen, waaronder Duinen Schiermonnikoog.

Blauwe kiekendief

Voor blauwe kiekendief wordt landelijk gestreefd naar herstel van tenminste vijf sleutelpopulaties van ieder tenminste 20-40 broedparen en een landelijke populatie van tenminste 250 broedparen. Vanwege de sterke inkrimping van het verspreidingsgebied komt circa 95% van de huidige Nederlandse populatie voor in Natura 2000-gebieden op de Waddeneilanden (Willems et al. 2006). Echter, het gezamenlijke instandhoudingsdoel in deze gebieden is slechts 113 broedpaar. Hieruit moet geconcludeerd dat omwille van het halen van de landelijke hersteldoel hogere streefwaarden nodig zijn in het overgrote deel van de gebieden, waaronder Duinen Schiermonnikoog.

Om dit herstel te faciliteren is het noodzakelijk dat de kernopgave 'open vochtige duinvalleien' wordt aangepast. Dit habitat is belangrijk als broed- en foerageergebied voor blauwe kiekendief. Als kernopgave is in plaats van behoud van het oppervlak, een uitbreiding van de oppervlakte van dit habitattype noodzakelijk.

Conclusie:

De gezamenlijke hersteldoelen van de N2000 gebieden in het Waddengebied, waar 95% van de populatie voorkomt, zijn onvoldoende voor de landelijke herstelopgave. Een extra toewijzing van in totaal 125 paar is noodzakelijk in de N2000 gebieden in het Waddengebied, waaronder Duinen Schiermonnikoog. Omwille van dit herstel is het verder noodzakelijk dat in dit gebied het oppervlak

⁶ SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2002. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden

‘Open vochtige duinvalleien’ (H2190) wordt uitgebreid. De kernopgave voor open vochtige duinvalleien in dit gebied verdient net als in Duinen en Lage Land Texel de status *sense of urgency*.

Bontbekplevier

Ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is slechts een behouddoel geformuleerd voor bontbekplevier. Het belang van de Nederlandse populatie in de EU is relatief groot. Het landelijke doel is 400 paar waarvan 60% voorkomt in N2000 gebieden. Het totaal van de gebiedsdoelen is echter 215 broedpaar, wat betekent dat zelfs bij een gelijke verdeling binnen en buiten N2000 gebieden, er nog 25 extra broedparen aan gebieden moeten worden toegedeeld.

Gezien de condities in het Waddengebied is het logisch deze extra paren toe te bedelen aan de N2000 in het waddengebied, waaronder de Duinen Schiermonnikoog.

Voor het herstel van bontbekplevier, en ook andere broedvogels van dynamische zoute kustmilieus zoals strandplevier en dwergstern, is ruimte voor natuurlijke verstuiwing noodzakelijk. Daarom is het nodig dat voor dit gebied de kernopgave ‘Witte duinen en embryonale duinen’ (2.01) wordt toegevoegd. Daarnaast is het terugdringen van (menselijke) verstoring nodig.

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland constateert dat de gezamenlijke gebiedsdoelen voor bontbekplevier onvoldoende zijn voor het realiseren van de landelijke behoudsdoelstelling. Minimaal 25 extra broedparen moeten verdeeld worden over N2000 gebieden, waaronder Duinen Schiermonnikoog. Daartoe is het wenselijk dat ook voor dit gebied de kernopgave ‘Witte duinen en embryonale duinen’ (2.01) wordt toegevoegd.

Strandplevier

Uit de recente analyses voor het Beschermingsplan Duin- en Kustvogels, blijkt dat voor duurzame instandhouding van strandplevier het noodzakelijk is dat er een landelijke broedpopulatie is van 500 broedparen (bureau Waardenburg basisrapport beschermingsplan duin- en kustvogels, in prep.). Het nu geformuleerde landelijke hersteldoel van 400 broedparen is daarmee te laag.

Momenteel komt driekwart van de broedpopulatie strandplevier voor in Natura 2000 gebieden. Uitgaande van een landelijk herstel naar 500 broedpaar betekent dit – bij gelijke verdeling over Natura2000 en niet-Natura2000 gebieden – dat deze gebieden aan minimaal 375 paar ruimte zouden moeten bieden. Opgeteld zijn de gebiedsdoelen voor Natura2000 gebieden voor strandplevier echter slechts 276 paar. Omwille van het behalen van het landelijke doel is het daarom noodzakelijk dat de herstelopgave van een groot deel van de geschikte Natura2000 gebieden naar boven toe moet worden bijgesteld. In totaal is 99 paar extra nodig voor het behalen van een landelijke broedpopulatie van 500 exemplaren.

Gezien de discrepantie tussen de som van de gebiedsdoelen en de landelijke herstelopgave is het noodzakelijk dat de herstelopgave voor strandplevier in de N2000 gebieden in het Waddengebied, waaronder Duinen Schiermonnikoog wordt uitgebreid.

Voor het herstel van strandplevier, en ook andere broedvogels van dynamische zoute kustmilieus zoals bontbekplevier en dwergstern, is ruimte voor natuurlijke verstuiwing noodzakelijk. Daarom is het nodig dat voor dit gebied de kernopgave ‘Witte duinen en

embryonale duinen' (2.01) wordt toegevoegd. Daarnaast is het terugdringen van (menselijke) verstoring nodig.

Conclusie:

Het landelijke hersteldoel dient te zijn uitbreiding omvang en kwaliteit leefgebied voor herstel populatie strandplevier van minimaal 500 broedparen (in plaats van 400 broedparen). De resterende 99 paren dienen verdeeld te worden over de gebieden die voor strandplevier zijn aangewezen, waaronder Duinen Schiermonnikoog. Verder is het wenselijk dat voor dit gebied de kernopgave 'Witte duinen en embryonale duinen' (2.01) wordt toegevoegd.

Velduil

Voor velduil wordt landelijk gestreefd naar herstel van tenminste vijf sleutelpopulaties van ieder tenminste 20 broedparen, om uiteindelijk tot een landelijke populatie van tenminste 100 broedparen te komen. Dit ambitieuze doel blijkt echter niet uit de aanwijzingsbesluiten voor het Waddengebied, waar momenteel 92% van de Nederlandse populatie (in Natura 2000-gebieden) voorkomt. Wanneer namelijk de gebiedsdoelen van de zes gebieden worden opgeteld (= 57 broedparen), wordt de bijdrage van de Waddeneilanden aan het landelijke hersteldoel bij lange na niet gehaald. Verhogen van de herstelopgaven voor velduil in de N2000 gebieden op de Waddeneilanden, waaronder Duinen Schiermonnikoog, is daarom noodzakelijk.

Grootste knelpunten voor de velduil is op dit moment verstoring, en verslechtering van voedselaanbod onder invloed van verruiging van duinvegetatie. Voor het herstel van velduil is het terecht dat als kernopgave is opgenomen de uitbreiding oppervlak en kwaliteitsverbetering van grijze duinen. Ook open natte duinvalleien zijn belangrijk voor velduil. Daarom is naast verbetering kwaliteit, het ook noodzakelijk dat de uitbreiding van het oppervlak onderdeel wordt van de kernopgave.

Conclusie:

Het landelijk streven naar vijf sleutelpopulaties van 20 paar dient tot uitdrukking te komen in de aanwijzingsbesluiten voor Natura2000 gebieden van het Waddengebied, waaronder Duinen Schiermonnikoog. Daartoe dient de kernopgave 2.05 Open natte duinvalleien ook gericht te worden op uitbreiding van het oppervlak van dit habitat (H2190). De kernopgave voor open vochtige duinvalleien in dit gebied verdient net als in Duinen en Lage Land Texel de status *sense of urgency*.

Paapie

Het paapie is in Nederland sterk achteruitgegaan in aantal en verspreiding. Van het landelijke doel van 2.000 paar komt momenteel slechts 200 paar tot uitdrukking in de gebiedsdoelen. Zelfs als wordt uitgegaan van de 25% van de populatie die momenteel in N2000-gebieden voorkomt (500 paar), dan nog is deze doelstelling te laag. Het huidige percentage in N2000-gebieden zou echter niet als referentie gebruikt moeten worden. Wat de verspreiding betreft valt vooral op dat nagenoeg de gehele kustzone is verlaten. Voedselgebrek als gevolg van verruiging en verdroging van de duinen is hiervoor de belangrijkste oorzaak (SOVON, 2002). Herstel van deze situatie is dringend gewenst, hetgeen een verhoging van het percentage in Natura 2000-gebieden zou betekenen. Daaruit volgt dat voor het Waddengebied een hoger aantal zou moeten worden nagestreefd dan de huidige 35 paar. De soort heeft in het verleden op alle Waddeneilanden gebreed, het meest recent op Texel, Terschelling en Schiermonnikoog. De Waddeneilanden kunnen gezamenlijk een sleutelpopulatie van 100-120 paar

herbergen. Mogelijkheden voor toewijzing van extra broedparen bestaan voor de Natura 2000 gebieden in het Waddengebied, waaronder Duinen Schiermonnikoog.

Voor het herstel van paapje is de kernopgave voor 'Open vochtige duinvalleien'. Deze kernopgave dient vergelijkbaar met Duinen en Lage Land van Texel de status *sense of urgency* te krijgen. Hiermee wordt de noodzaak van herstel van dit voor het paapje essentiële habitat onderstreept.

Conclusie:

Voor het paapje moeten (complementaire) hersteldoelen worden geformuleerd voor alle N2000-gebieden op de Waddeneilanden, waaronder Duinen Schiermonnikoog, zodanig dat gezamenlijk een sleutelpopulatie van minimaal 100 paar wordt gerealiseerd. De kernopgave voor open vochtige duinvalleien in dit gebied verdient net als in Duinen en Lage Land Texel de status *sense of urgency*.

Tapuit

Voor de tapuit wordt landelijk gestreefd naar uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van een populatie van tenminste 2.000 paren verdeeld over ten minste 20 sleutelpopulaties van tenminste 100 paar. De staat van instandhouding is zeer ongunstig voor de aspecten: verspreiding, populatie, leefgebied en toekomst. Herbezetting van het oorspronkelijke areaal is essentieel voor herstel van de landelijke populatie. Het is dan ook terecht dat voor vier van de vijf Waddeneilanden een hersteldoel is opgenomen, waarbij het in drie gevallen om een sleutelpopulatie gaat. Als we echter in overweging nemen dat momenteel 73% van de Nederlandse broedvogelpopulatie voorkomt in Natura 2000-gebieden, zou het totaal van de gebiedsdoelen in de buurt van 1460 broedparen moeten komen. Dit ligt nu echter rond de 600 paar. Daarmee is het risico erg groot dat het landelijke doel niet wordt bereikt. Er liggen belangrijke opgaven op de zandgronden en langs de kust van het vasteland, in gebieden die in de eerste tranche zijn aangewezen. Niettemin vormen de Waddeneilanden een belangrijk bolwerk en een potentiële bron voor herstel elders. Hieruit volgt dat de in de doelstellingen genoemde aantallen voor de Waddeneilanden, waaronder Duinen Schiermonnikoog, naar boven dienen te worden bijgesteld zodat een groot deel van de nu ontbrekende broedparen in de gebiedsdoelen zijn opgenomen.

De belangrijkste knelpunten voor tapuit zijn verslechterend broedbiotoop door afname van konijnenholen, en verslechterend voedselbiotoop door afname van kortgrazige, kruidenrijke vegetaties met goed voedselaanbod. Voor het herstel van tapuit is daarom terecht de kernopgave uitbreiding en herstel kwaliteit 'Grijze duinen' geformuleerd en heeft deze herstelopgave de status *sense of urgency* meegekregen.

Conclusie:

De Waddeneilanden zijn een belangrijk bolwerk voor tapuit. Voor het behalen van de landelijke herstelopgave is het noodzakelijk dat de gebiedsdoelen voor tapuit in het Waddengebied, waaronder Duinen Schiermonnikoog, sterk verhoogd worden.

Grauwe klauwier

De grauwe klauwier is in Nederland sterk achteruitgegaan in aantal en verspreiding. Wat de verspreiding betreft valt vooral op dat nagenoeg de gehele kustzone is verlaten. Voedselgebrek als gevolg van verruiging en verdroging van de duinen is hiervoor de belangrijkste oorzaak geweest (SOVON, 2002). Grauwe klauwier heeft daarom terecht een herstelopgave gekregen tot een populatie van minimaal 250 broedpaar. Echter, de som van de gebiedsdoelen van gebieden aangewezen voor grauwe klauwier is slechts

170. Zelfs als de huidige verdeling van de populatie binnen en buiten de N2000 gebieden gelijk blijft, betekent dit dat onvoldoende broedparen aan gebieden zijn toegekend.

Gezien het grote historische belang van de Nederlandse duingebieden op de Waddeneilanden (SOVON, 2002), waaronder Duinen Schiermonnikoog, is het wenselijk en voor de hand liggend dat voor alle waddeneilanden een (complementaire) herstelopgave voor grauwe klauwier wordt geformuleerd. Overigens blijkt uit de recente analyses voor het Beschermingsplan Duin- en Kustvogels dat voor de landelijke duurzame instandhouding van grauwe klauwier het noodzakelijk is dat er een broedpopulatie is van 80 paar voor de Wadden en het Noord-Hollands duingebied. De kernopgave voor 'grijze duinen', die voor vrijwel alle eilanden de status *sense of urgency* heeft meegekregen, draagt bij aan de haalbaarheid van deze doelen.

Conclusie:

Naar de mening van Vogelbescherming Nederland moeten voor grauwe klauwier (complementaire) herstelopgaven worden geformuleerd voor alle Waddeneilanden, waaronder Duinen Schiermonnikoog.

Noordzeekustzone:

1. Begrenzing

Het gebied Noordzeekustzone bestaat overwegend uit Vogelrichtlijngebied en een combinatie van Vogelrichtlijn met Habitatrichtlijngebied. Vogelbescherming Nederland vraagt uw aandacht voor de afstemming van de beide gebiedscategorieën. Het belangrijkste habitat voor zeevogels in de Noordzeekustzone zijn de 'permanent overstroomde zandbanken' (H1110B). Dit habitat, dat tot voorbij de 15 meterdieptelijn door bijvoorbeeld Zwarte Zee-eend wordt benut als foerageergebied is echter maar zeer ten dele beschermd door de wijze waarop de Habitatrichtlijngebieden in deze aanwijzing zijn begrensd. Om de functionaliteit van het Natura 2000-gebied voor zeevogels duurzaam in stand te houden en/of te herstellen is het naar onze mening gewenst de begrenzing van het gebied dat onder de Habitatrichtlijn wordt beschermd, beter af te stemmen op die van het Vogelrichtlijngebied.

Conclusie:

Vogelbescherming adviseert u, uitgaande van de vereiste van ecologische functionaliteit, de begrenzing van het Habitatrichtlijngebied in de Noordzeekustzone gelijk te trekken met de bestaande begrenzing van de Vogelrichtlijnaanwijzing. Als functionele buitenbegrenzing kan de 20 meterdieptelijn genomen worden.

2. Kernopgaven

Voor het gebied 'Noordzeekustzone' zijn in het gebiedendocument 4 kernopgaven geformuleerd. In aansluiting op hetgeen wij hierboven reeds over de omvang en status van de kernopgaven hebben gesteld, willen wij over de kernopgaven van dit gebied het volgende opmerken.

- n. Voor de instandhouding van de geschiktheid van de Noordzeekustzone voor vogels van dynamische zoute kustmilieus zoals Eider, Zwarte Zee-eend en Topper is verbetering van de kwaliteit van het habitattype 'permanent met

zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken' (H1110) noodzakelijk. Daartoe is het nodig dat de kernopgave 1.01 'Overstroomde zandbanken' voor dit gebied wordt uitgebreid tot de aan de 20 meterdieptelijn en bovendien een herstelopgave krijgt (verbetering kwaliteit).

- o. Verder constateren wij dat voor een aantal visetende vogelsoorten zoals parelduiker, fuut, grote stern en dwergstern toevoeging van Kernopgave 1.04 respectievelijk 1.17 in de rede ligt.
- p. Tenslotte beschrijft het ontwerp aanwijzingsbesluit voor een groot aantal soorten het belang van het Natura 2000-gebied als slaappleats en hoogwatervluchtplaats. Deze functie komt echter niet terug in de kernopgaven. Toevoeging van kernopgave 1.12 (Hoogwatervluchtplaats) ligt dan ook voor de hand.
- q. Gelet op het belang van H1110 voor de voedselvoorziening van enkele in ongunstige staat verkerende vogelpopulaties is een *sense of urgency* bij de kernopgave 1.01 (verbetering kwaliteit overstroomde zandbanken) naar onze mening gewenst.

Conclusie:

Wij verzoeken u de kernopgave 1.01, 1.04, 1.12 en 1.17 toe te voegen aan de opgaven voor het gebied Noordzeekustzone. De kernopgave 1.01 dient door uitbreiding van de oppervlakte en verbetering van de kwaliteit van het betreffende habitat bij te dragen aan herstel van de geschiktheid van dit gebied voor Benthosetende vogelsoorten. Deze kernopgave (1.01) zou daartoe met een *sense of urgency* doorvertaald moeten worden in een concrete opgave voor het betreffende habitat.

3. Habitattypen

Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken (H1110)

Dit habitatype kent van oorsprong een rijke benthosgemeenschap, waaronder omvangrijke spisulabanken. Daarmee vervulde dit habitat een belangrijke rol als foerageergebied voor schelpdieretende vogelsoorten als de Waddenzee periodiek een verminderd schelpdieraanbod had. Sinds begin jaren '90 vrijwel alle spisula uit de Noordzeekustzone is weggevist, lijkt de bentische gemeenschap, althans waar het schelpdieren betreft, fundamenteel veranderd. Van betekenisvol herstel van spisulabanken is sedertdien geen sprake gebleken. Wel is Ensis sterk toegenomen, maar deze kan de functie van spisula voor vogels en andere natuurwaarden niet overnemen. Tenslotte zijn er aanwijzingen dat er sprake is van vergaande habitatdegradatie onder invloed van herhaalde zandsuppleties.

Dit in ogenschouw nemende verbaast het Vogelbescherming Nederland dat de staat van instandhouding van de kwaliteit van dit doelttype als matig ongunstig is beoordeeld en dat voor dit habitat een instandhoudingdoelstelling is geformuleerd gericht op *behoud* oppervlakte en kwaliteit.

Gelet op de hierboven geschetste ontwikkeling mag duidelijk zijn dat dit habitatype in matig ongunstige tot zeer ongunstige staat van instandhouding verkeert. Gelet op het grote belang van dit habitat voor zeevogels en de relatief grote betekenis van de Noordzeekustzone voor dit habitatype in Europees verband had een herstelopgave, gericht op verbetering van de kwaliteit van dit habitat verwacht mogen worden. Tot onze spijt blijkt dit echter niet het geval, en worden de ontwikkelingen zoals hierboven beschreven in de aanwijzingssteksten vrijwel geheel genegeerd. Een betreurenswaardige constatering.

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland verzoekt u dringend voor het habitatype 1110(B) een expliciete herstellopgave te formuleren, en de toepassing van deze opgave te verbreden tot dat deel van het gebied Noordzeekustzone dat reikt van de laagwaterlijn tot aan de 20 meterdieptelijn.

4. Doelen broedvogels

Dwergstern

Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is terecht een hersteldoel van minimaal 800 broedpaar voor dwergstern geformuleerd. Het belang van de Nederlandse populatie in de EU is relatief groot. In tegenstelling tot veel andere kustvogels is de voedselsituatie voor dwergstern waarschijnlijk niet beperkend; het ontbreekt daarentegen met name aan broedhabitat en rust. Het scheppen van goede omstandigheden voor broedgelegenheid is daardoor relatief eenvoudig. Toename van het aantal kolonies - en daarmee uitbreiding van de verspreiding - is van groot belang. Behalve een minimum aantal per gebied zou ook een minimaal aantal kolonies moeten worden opgenomen in de doelstelling. De recente lichte toename laat zien dat herstel mogelijk is. Ambitieuzer hersteldoelen zijn daarom zowel noodzakelijk als haalbaar.

Met 99% broedt vrijwel de gehele Nederlandse populatie dwergsterns in Natura 2000 gebieden. De som van de gebieddoelen is echter slechts 525. Vogelbescherming Nederland wijst erop dat het noodzakelijk is dat ook de resterende 275 broedparen vertaald moet worden naar gebiedsdoelen. Mogelijkheden voor toewijzing van extra broedparen bestaan zeker ook in het Natura 2000 gebied Noordzeekustzone. De geformuleerde doelstelling van 5 broedparen is veel te laag ingezet. Gerekend zou moeten worden met minimaal 10 broedparen per kolonie. Wij zijn van mening dat alleen al op Noorderhaaks een of twee broedkolonies van minimaal enkele tientallen broedparen gerealiseerd zouden moeten kunnen worden. De beoogde bijdrage van dit Natura 2000-gebied aan de landelijke doelstelling zou dan ook tenminste vertienvoudig moeten worden.

Conclusie:

Aangezien broedgelegenheid een belangrijke beperkende factor is, dient in het doel een minimaal aantal kolonies per gebied te worden opgenomen. Verder is het noodzakelijk dat in totaal 275 broedparen aan de bestaande gebiedsdoelen worden toegevoegd om het landelijke hersteldoel te halen. Voor het Natura 2000-gebied Noordzeekustzone dient ons inziens tenminste een doel te worden geformuleerd van enkel tientallen broedparen, verdeeld over minimaal 2 broedkolonies.

5. Doelen niet-broedvogels

Topper, Eider & Zwarte Zee-eend

In het verlengde van het gestelde onder punt 10 en 11 zijn wij van mening dat de instandhoudingdoelstelling voor de Topper, Eider en Zwarte Zee-eend mede moeten zijn gericht op herstel van de kwaliteit van het leefgebied. Als gevolg van schaarste aan spisula zijn de populaties van alle schelpdieretende vogels in dit gebied sedert het wegvissen van de spisulabanken begin jaren 90 sterk in omvang of duur van aanwezigheid beperkt. Herstel van de kwaliteit van het leefgebied, met name herstel van de bentische gemeenschap, is ons inziens dringend noodzakelijk zijn om de geformuleerde aantallen van betrokken soorten daadwerkelijk een duurzaam perspectief te bieden in het gebied Noordzeekustzone. Een aangepast beleid met betrekking tot

gebruik en beheer is daarvoor het aangewezen instrument. Een expliciete herstelopgave kan een dergelijk aangepast beleid rechtvaardigen.

Conclusie:

Vogelbescherming Nederland verzoekt u voor Topper, Eider en Zwarte Zee-eend verbeteropgaven te formuleren gericht op herstel van de kwaliteit van hun leefgebied (in het bijzonder habitat 1110(B)) en deze herstelopgave expliciet door te laten werken in het beleid met betrekking tot gebruik en beheer van dit gebied.

Met vriendelijke groet,

Fred Wouters
Directeur

Bijlage:

1. Juridische toets doelensystematiek; Natura 2000 in Nederland, Dr. C.J. Bastmeijer, mr. Ing. M.K. de Bruin, Prof. Mr. J.M. Verschuuren, Centrum voor wetgevingsvraagstukken, Universiteit van Tilburg, 2 oktober 2006, onderzoek in opdracht van Vogelbescherming Nederland (3 exemplaren in uw bezit). Dit rapport is tevens te downloaden op: www.vogelbescherming.nl/rapportdoelensystematiek